

LIETUVOS NACIONALINĖ
MARTYNO MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

ANALITINĖS
VIEŠŪJŲ ŠALTINIŲ
APŽVALGOS
Metodika

Vilnius, 2023

Recenzantai

dr. Daiva Lukšaitė (Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba)

dr. Darius Žiemelis (Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka)

Sudarytojai-darbo grupė

Aušra Brazinskaitė, Andrius Bubnys, Magnus Tomas Kėvišas,
prof. dr. Irmina Matonytė (vadovė), Violeta Nedzveckienė

Specialieji redaktoriai

Magnus Tomas Kėvišas, Ernesta Keinienė

Kalbos redaktorė

Rasa Bataitytė

Maketuotojas

Tomas Rastenis

Publikavo

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

Bibliografinė informacija pateikiama

Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*.

Šis atviroji priemonė kūrinys yra platinamas pagal [Kūrybinių bendrijų priskyrimas 4.0 tarptautinę licenciją](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

TURINYS

PRATARMĖ / Magnus Tomas Kėvišas / p. 4
VIETOJ ĮVADO: APIE ANALIZĖS METODŲ PASIRINKIMUS / Andrius Vaišnys / p. 5
I. ANALITINIŲ DARBŲ RENGIMO METODIKA / Aušra Brazinskaitė, Andrius Bubnys, Magnus Tomas Kėvišas, Irminda Matonytė, Violeta Nedzveckienė / p. 7
I. 1. Bendrosios nuostatos / p. 7
I. 2. Skyriaus sąvokos / p. 8
I. 3. Informacinio darbo ir analitinės apžvalgos samprata parlamentinės bibliotekos funkcijų kontekste / p. 9
I. 4. Reikalavimai analitinei apžvalgai / p. 11
I. 5. Analitinės apžvalgos struktūrinės dalys / p. 12
I. 6. Analitinių darbų rengimo procesas / p. 15
I. 7. Rekomendacijos analitinių darbų autoriams / p. 16
I. 8. Baigiamosios nuostatos / p. 17
1 priedas. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Informacijos politikos ir analitikos skyriaus produkcijos žanrai / p. 18
2 priedas. Analitinės apžvalgos kokybės kriterijai / p. 19
3 priedas. Analitinės apžvalgos maketo šablonas / p. 20
4 priedas. Analitinės apžvalgos A pavyzdys / p. 23
5 priedas. Analitinės apžvalgos B pavyzdys / p. 32
6 priedas. Analitinės apžvalgos C pavyzdys / p. 43
LITERATŪRA IR ŠALTINIAI / p. 50

PRATARMĖ

Esama itin nedaug viešų tekstų, kuriais lietuviškai kreipiamasi į Lietuvos žvalgybos ir saugumo analitikų bendruomenę. Atskirų straipsnių publikuojama krašto apsaugos periodinėje spaudoje, yra paskelbta istorinių studijų. Čia spausdinama vieno konkretaus specifinio žanro – analitinės viešųjų šaltinių apžvalgos – rengimo metodika labiausiai orientuota į Nacionalinės bibliotekos analitikų poreikius, tačiau tikime, kad ji bus naudinga ir kitų Lietuvos viešųjų ir privačių analizės centrų darbuotojams.

Nacionalinė biblioteka Lietuvoje yra ir parlamentinė biblioteka, tenkinanti Lietuvos Respublikos Seimo narių informacines užklausas, bibliografinės informacijos užklausas. Nacionalinei bibliotekai, įstatymo tvarka saugančiai viso Lietuvoje viešai skelbiamo turinio kopijas, taip pat patikėta viešojo informacijos srauto stebėsenai, šio srauto pagrindu kuriamų bibliografinių, informacinių, analitinių publikacijų rengimas. Analitinė viešojo turinio apžvalga šio darbo bare labiausiai išskirtinė, nes yra intelektualiai sudėtingiausia, brandžiausia ir imliausia išteklių.

2020 m. sumanius sistemingai peržiūrėti Nacionalinės bibliotekos analitinio darbo praktiką, buvo surengta konsultacijų su Seimo komitetų atstovais, ištirti užsienio šalių tokių darbų pavyzdžiai, parengta ir paskelbta mokslinė tokio darbo vidinės logikos studija. Išryškėjo poreikis itin akcentuoti parlamentinio informacinio aprūpinimo specifiką: analitinis viešųjų šaltinių žvalgybos kūrinys, kuriuo orientuojamasi į specifinius Seimo poreikius, parlamentaro poreikius, nuo kitų panašių darbų skirsis plačiu diskursu. Seimo nariams aktualu susipažinti su visų bent kiek daugiau viešojoje erdvėje veikiančių interesų grupių komunikacine praktika, ilgalaikiais ir trumpalaikiais tikslais ir būdais jų siekti. Į parlamentą orientuota analitinė viešųjų šaltinių apžvalga siekiama kontekstualizuoti įvairias viešajame diskurse stebimas iniciatyvas, ypač su įstatymų leidyba susijusius siūlymus, labiau atsitiktinai viešinamą ir sistemingai platinamą informaciją.

Atitinkamai ir metodikoje itin daug dėmesio skiriama pačiam žanrui apibrėžti. Analitinę viešųjų šaltinių apžvalgą siekiama atriboti nuo kitų susijusių, tačiau netapačių žanrų. Detalizuojami reikalavimai analitinėms apžvalgoms, nuosekliai apibrėžiama tokio kūrinio struktūra. Detalizuojamas ir apžvalgos rengimo tvarkaraštis, procedūros, tačiau šie specifiniai skyriai jau labiau orientuoti į Nacionalinės bibliotekos poreikius. Pridedamos ir trys bandomosios analitinės apžvalgos, parengtos pagal šios metodikos reikalavimus.

Šią metodiką parengė Nacionalinėje bibliotekoje sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė, vadovaujama Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos profesorės dr. Irminos Matonytės. Dėkojame jai už produktyvų indėlį į šios metodinės priemonės rengimą. Darbe vadovautasi Nacionalinės bibliotekos metodinių darbų kūrimo ir vertinimo aprašu¹. Esame dėkingi už konstruktyvius pasiūlymus tobulinti šią metodiką recenzentams Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos Dokumentų ir archyvų valdymo ir naudojimo skyriaus vedėjai dr. Daivai Lukšaitėi ir Nacionalinės bibliotekos Mokslo leidybos vyriausiajam redaktoriui dr. Dariui Žiemeliui. Galiausiai dėkojame visiems, prisidėjusiems prie šios metodikos parengimo ir publikavimo.

Magnus Tomas Kėvišas

¹ *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos metodinių darbų kūrimo ir vertinimo aprašas / parengė Rasa Januševičienė, Magnus Tomas Kėvišas, Ilona Strumickienė, Andrius Vaišnys, Dainius Vaitiekūnas (darbo grupės vadovas), Viktorija Vaitkevičiūtė-Verbickienė. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2021. Prieiga per internetą: <https://journals.lnb.lt/metodologijos-paskyra/article/view/696/aprasas>*

VIETOJ ĮVADO: APIE ANALIZĖS METODŲ PASIRINKIMUS

Vieša diskusija tarp medių, piliečių ir politikų dėl esminių, aktualiausių valstybės ir visuomenės dalykų atskleidžia asmens (viešosios erdvės dalyvio) kompetencijas ir pasirengimą – vieniems priimti, kitiems – suprasti parengtus sprendimus. Šiuo paprastu komunikacijos apibūdinimu nusakome procesą, kur viena iš sprendimų priėmimo, aptarimo, ginčo esminių sąlygų yra dalyvio pasirengimas. Žinoma, remiantis informacinio aprūpinimo ištekliais.

Danielis Defoe ir Samuelis Pepys'as, aprašydami Londono maro aplinkybes, statistiką ir valdžios sprendimus, priverčia pagalvoti, iš ko žmonės mokosi ieškodami būdų įveikti krizę: „Pats namų užrakimas pirmą kartą buvo taikomas, kiek žinau, per 1603 m. marą, kuris prasidėjo Jokūbo I inauguracijos į sostą metais; o teisė uždaryti žmones jų nuosavuose namuose buvo suteikta Parlamento dekretu „Dėl gailėtingos pagalbos ir maru užkrėstų žmonių išlaikymo“². Tikriausiai šiuolaikinėje Kinijoje visai neseniai irgi buvo ne tik perskaitytas D. Defoe dienoraštyje minimas dekretas, bet ir pritaikytas. Patirtys analizuojant praeities sprendimus – itin veiksmingas argumentas sprendimams priimti; nelygu, kaip suformuluotas siekinys.

Valstybės sukurta informacinio aprūpinimo sistema gali užtikrinti paslaugą valstybės pareigūnui, politikui, tyrėjui gauti analitinius duomenis. Tai viena pamatinių galimybių žinoti, kokie veiksniai turi įtakos krizėms, konfliktams, problemoms sukelti ir spręsti; nelygu, kaip duomenys apdorojami ir analizuojami, kaip pasirenkami analizės šaltiniai, kodėl, vertinant iniciatyvą, aktualumo ir naujumo kriterijai turi būti taikomi lyginamuoju būdu žiūrint į įvykio, reiškinių, asmens istoriją.

Valstybių valdymo struktūrose matyti dešimtys ir šimtai patarėjų ir padėjėjų informacijai rinkti, stebėti bei pasiūlymams teikti: šių tarnautojų grupės, komandos, korpusai, skyriai liudija pagalbą užtikrinant strateginių programų, planų, darbotvarkių formavimą ir vykdymą. Šios veiklos efektyvumas iš esmės priklauso nuo gebėjimo apdoroti informaciją. Nebūtinai savarankiškai – dažniausiai pasitelkiami analitiniai centrai. Ir būtent šiuo aspektu valstybės lėšomis išlaikomas informacinis aprūpinimas leidžia matuoti tam tikrą jo efektyvumą: kiek ir kokios analitinės informacijos užsakoma, kaip jos panaudojimas atsispindi priimant sprendimus teisės, tarptautinių santykių, ekonomikos, verslo, kultūros, sporto, žemės ūkio, žiniasklaidos politikoje. Analitinės informacijos srautą ir lemia valstybės pareigūnų, tarnautojų, politikų interesas pagrįsti teisės aktų, susitarimų, sutarčių projektus. Valstybės informacinėje politikoje galime turėti skirtingą aprūpinimo filosofiją: itin liberalią – kai užsakovas turi teisę pirkti tyrimų duomenis iš privačių analitinių centrų, arba saugią – juos gauti iš valstybės įsteigtų stebėsenos institucijų; arba – jei tai įrodyta kaip efektyvus būdas – turėti ir taikyti mišrų modelį.

Bet kuriuo iš šių atvejų būtina žinoti, kokiais metodais grindžiama reikalingų temai atskleisti ar į klausimą atsakyti duomenų atranka ir analizė, pateiktos išvados, rekomendacijos, akcentai. Štai kodėl kiekvienas toks centras turi turėti metodologijos aprašą, kuriuo parodomas sisteminis požiūris į tyrimus, taikant vienodus kriterijus analitiniam turiniui formuoti – nepriklausomai nuo to, kaip – tendencingai ar neutraliai – formuluojamas probleminis klausimas.

Tinkamas analizės metodų taikymas leidžia pastebėti iššūkius, pavojus, krizes ir grėsmes visose žmogaus gyvenimo srityse; analitikas negali atsakyti, jeigu jo rekomendacijos ar argumentuoti probleminiai akcentai buvo ignoruojami, „nepastebimi“, interpretuojami kitaip, nei verstų manyti įspėjimas apie galimas pasekmes. Šiandien žinome, kad ryškiausia įspėjimų ir sprendimų neatitiktis buvo kai kurių Europos Sąjungos šalių glaudžių ekonominių, prekybinių, politinių ryšių konstravimas su Rusija, nepaisant

² Defoe, D. *A Journal of the Plague Year*. Oxford: Oxford University Press, 2010 [1722], p. 33.

jos agresyvios komunikacijos ir totalitarinio intereso. Tačiau tokių pat klaidų nutinka priimant sprendimus ir valstybių vidaus politikos viešojo sektoriaus srityse, netgi institucijų viduje.

Metodiškai nuosekli, objektyvi analizė suteikia galimybę padėti išvengti interesų konflikto, taip pat ir socialinio konflikto apskritai, dažniausiai kylančio, kai klaidingu ar sąmoningai priimtu sprendimu ribojamos kieno nors teisės. Ji būtinai primins dalyko, nutarimo, atvejo istoriją, atskleisdama patirtis ir jau kartą ar kitą darytas klaidas. Ji sustiprins politiko, pareigūno poziciją viešoje diskusijoje, kad retorika būtų argumentuota – ne tik emociinga. Nors analizės darbai žurnalistų priskiriami nuobodiems žanrams, šių dokumentų pagrindinė pridedamoji vertė – duomenų įtaka sprendimams, skirtiems užtikrinti socialinį stabilumą, saugumą, gyventojams palankią aplinką.

Parlamentinio aprūpinimo labai duomenų stebėseną, kontekstualizavimą, palyginimą, juolab išvadų pagrindimas prisideda prie kokybiškos teisėkūros. Be to, metodinė priemonė suteikia galimybę ne tik pamatyti, kad analitiniai kūriniai formuoja sisteminį požiūrį, bet ir sudaryti šių kūrinių duomenų bazę, ji parodytų nuosekliai vykdomą parlamentinės bibliotekos funkciją.

Prof. dr. Andrius Vaišnys

I. ANALITINIŲ DARBŲ RENGIMO METODIKA

I. 1. Bendrosios nuostatos

1. Ši Analitinių darbų rengimo metodika reglamentuoja Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (toliau – Nacionalinė biblioteka) rengiamus analitinius darbus, ypač – analitines apžvalgas. Metodikoje dėstomas Nacionalinėje bibliotekoje kuriamų analitinių apžvalgų (toliau – Apžvalga) konkrečių tirtinų klausimų (antraščių) derinimas, Apžvalgų gavėjų sąrašų sudarymas, reikalavimai Apžvalgai, Apžvalgų kūrimo, aprobavimo ir pasirašymo procedūros, reikalavimai, pateikiama rekomendacijų tokių darbų rengėjams.

2. Analitiniai darbai yra informacinių darbų rūšis; informacinius darbus Nacionalinė biblioteka rengia vadovaudamasi Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymo 8 straipsnio 5 dalies 11 punktu³.

3. Nacionalinės bibliotekos analitinių darbų rengimo veiklos, imtys ir atsakingi padaliniai bei koordinuojantys darbuotojai numatomi strateginiuose ir metiniuose veiklos planuose, rengiamuose pagal Nacionalinės bibliotekos Suvestinių veiklos planavimo dokumentų rengimo, įgyvendinimo stebėsenos ir atsiskaitymo už įgyvendinimo rezultatus taisykles ir jų priedus, patvirtintus Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos generalinio direktoriaus 2021 m. vasario 12 d. įsakymu Nr. B-45.

4. Konkrečių kalendorinių metų Nacionalinės bibliotekos Apžvalgų tematikos, temos, periodiškumas ir atsakingi darbuotojai apibrėžiami tų kalendorinių metų Nacionalinės bibliotekos Mokslo tiriamosios veiklos plane.

5. Ši Analitinių darbų rengimo metodika gali būti aktuali bei pasitelkiama ir ne Nacionalinės bibliotekos darbams – visada, kai reikalinga analitinį darbą norminanti priemonė.

6. Šioje Analitinių darbų rengimo metodikoje Apžvalgos apibrėžimas ir tendencijos norminimas grindžiamas:

6.1. Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatyme teikiama sąvokos „parlamentinės bibliotekos funkcija“ samprata ir loginiais padariniais;

6.2. Konteksto studija (Kėvišas, M. T. The Functioning of Parliamentary Libraries and the Principle of the Separation of Powers. *Aktualu rytoj / Relevant Tomorrow*, 2021, t. 1, Nr. 19, p. 269–295. DOI: <https://doi.org/10.51740/RT.1.19.6>);

6.3. Tarptautinės bibliotekų asociacijų ir institucijų federacijos (angl. IFLA) parlamentinių bibliotekų paslaugų aprašais (angl. *Parliamentary Research Handbook, Guidelines for Parliamentary Research Services, Guidelines for Legislative Libraries*)⁴;

³ Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymo pakeitimo įstatymas. Lietuvos Respublikos Seimas, 2004 m. liepos 15 d. įstatymas Nr. IX-2378. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238641>

⁴ Plačiau žr. IFLAPARL Ethics Checklists. *IFLAPARL Working Group on Ethics - Revised Post-Conference*, Version 2b / 16 February 2020. Prieiga per internetą: https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/services-for-parliaments/publications/ethics_checklists_complete_final_version_2b.pdf; *Guidelines for Parliamentary Research Services*. Inter-Parliamentary Union (IPU) and the International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), 2015. Prieiga per internetą: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/1177/1/guidelines-for-parliamentary-research-services-en.pdf>; Torres, P. A. Parliamentary Library and Information Services as Instruments for Democratic Development. *65th IFLA Council and General Conference*. Bangkok, Thailand, August 20 – August 28, 1999. Prieiga per internetą: <https://origin-archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/070-101e.htm>; Watt, I. Members Use of Information and Changing Visions of the Parliamentary Library. *Library Trends*, 2010, Vol. 58, No. 4, p. 434–458, <https://doi.org/10.1353/lib.2010.0004>.

6.4. Lietuvos Respublikos Seimo narių Nacionalinei bibliotekai išsakytais lūkesčiais dėl kūrybinių formos; Nacionalinės bibliotekos ir Lietuvos Respublikos Seimo narių pokalbiai vyko 2020 m. lapkritį – 2021 m. sausį.

I. 2. Skyriaus sąvokos

7. Šioje metodikoje vartojamos sąvokos:

7.1. **Akcentai** – tekstas, Apžvalgos baigiamasis segmentas, kuriame dėstoma, į kokius reiškinius, įvykius, interesų grupes ar personalijas derėtų atkreipti dėmesį artimiausioje perspektyvoje. Akcentais taip pat siekiama taisyti faktišką disbalansą viešajame diskurse, kai tam tikroms laikysenoms skiriama nepakankamai ar pernelyg daug dėmesio, kai dėmesys stelbia alternatyvas. Akcentuose realizuojamas Apžvalgų parlamentarizmo raiškos siekis.

7.2. **Analitinė prognostinė projekcija** – tekstas, kuriame, komentuojant tikėtiną konkrečios interesų grupės reikšmės, įtakos dinamiką, išvardijami ir aptariami galimi hipotetizuojami interesų grupių veiksmai (savarankiškai ar reaguojant į būsimus lauko įvykius, faktus, sprendimus), numatomi susiję kitų tame pačiame lauke veikiančių dalyvių sprendimai ir veiksmai. Analitinė prognostinė projekcija ranguoja ir pirminių veiksmų / sprendimų, ir atoveikų tikimybę. Kitaip tariant, prognostinėje projekcijoje vardijama, kas nutiks, kokių veiksmų subjektai, tikėtina, imsis; taip pat nurodoma, kurie iš išvardintų scenarijų labiausiai tikėtini.

7.3. **Analizė** – išskaidymas dalimis (struktūrinis), charakterizavimas kaip didesnėje visumoje funkcionuojančios dalies (funkcinis). Išskaidymas dimensijomis, ko nors apibrėžimas kaip dimensijos. Politinės socialinės orientacijos analizė tiria ir charakterizuoja lauką, kuriame formuluojami įvairūs tendencijas atskleidžiantys teiginiai; grupuoja duomenų šaltinius pagal sutampančius interesus (interesų grupės); personifikuoja identifikuotas interesų grupes, aprašydama jų kaip veikėjų / dalyvių elgesį: jautrumą aplinkos faktoriams; veiklos metodus, tikslus ir siekius; palyginamus sprendimus ir elgesį praeityje.

7.4. **Apžvalginis tekstas** – tekstas, kuriuo apibūdinami viešai prieinamos informacijos šaltiniai ir referuojama apie juose išdėstytą teiginių tendencijas.

7.5. **Apžvalga (analitinė apžvalga; angl. analytical information review, analytical information overview)** – originalus šaltinių peržvalga pagrįstas apžvalginis analitinis tekstas. Apžvalga turi viešai prieinamų informacijos šaltinių referato (Apžvalginis tekstas) bruožų (viešosios informacijos apžvalgos komponentas) ir analizuojant aptiktos interesų grupių ir jų siekių apybraižos bruožų (Analizė; analizės komponentas). Rekomenduojama šaltinius skirstyti pagal interesų grupių matricą (žr. 9 punktą ir jo papunkčius).

7.6. **Apžvalgos autorius / autoriai (rengėjas / rengėjai)** – Nacionalinės bibliotekos darbuotojai ir asmenys, su Nacionaline biblioteka sudarę savanoriško darbo sutartį, kuriems pavedama parengti **Apžvalgos juodraščių** konkrečiu klausimu.

7.7. **Apžvalgos autorių grupė** – Apžvalgos rengėjų tiesioginio vadovo pavedimu sudaryta bendradarbių grupė, į kurią įtraukiami dviejų gretimų tematikų Apžvalgų autoriai.

7.8. **Apžvalgos / apžvalgų gavėjai** – Lietuvos Respublikos institucijos (padaliniai) ir jų pareigūnai, tarnautojai, pageidaujantys gauti konkrečios tematikos ir temos Apžvalgas. Gavėjų sąrašas sudaromas nustatyta tvarka (šios metodikos 36 punktas). Apžvalgos galutinę redakciją Apžvalgos gavėjams platina Apžvalgų redaktorius / sklaidos koordinatorius.

7.9. **Apžvalgos kūrinys** – viena konkreti Apžvalga konkrečia antrašte.

7.10. **Apžvalgos (kūrinio) klausimas / antraštė** – (probleminis) klausimas, ties kuriuo telkiamasi vienoje konkrečioje Apžvalgoje ir kurio pagrindu konkretus Apžvalgos tekstas parengiamas. Apžvalgos antraštė formuluojama autoriaus, išimties atveju, prieš rengiant konkrečią Apžvalgą, klausimą / antraštę gali būti reikalaujama suderinti nustatyta tvarka (šios metodikos 30 punktas).

7.11. **Apžvalgų redaktorius / sklaidos koordinatorius** – Nacionalinės bibliotekos darbuotojas, administruojantis Apžvalgų gavėjų sąrašus pagal tematiką ir temą; paskyros *analitika@lnb.lt* administratorius.

7.12. **Informacinis darbas** (Nacionalinės parlamentinės bibliotekos informacinis kūrinys, informacinis leidinys, metainformacinis tekstas) – informacinis, šaltinių tyrimu pagrįstas originalus tekstas, aprašantis, apžvelgiantis pranešimas (žr. 8 punktą ir jo papunkčius, taip pat žr. 1 priedą).

I. 3. Informacinio darbo ir analitinės apžvalgos samprata parlamentinės bibliotekos funkcijų kontekste

8. **Nacionalinės parlamentinės bibliotekos informaciniai darbai** yra skirtingi: bibliografinė informacija, informacinė apžvalga, taip pat analitiniai darbai: Analitinė apžvalga, (įstatymų leidėjo) užsakyta probleminė (analitinė) apžvalga (žr. punktą 9.2, taip pat žr. 1 priedą).

8.1. Nacionalinės parlamentinės bibliotekos informaciniams darbams būdinga:

8.1.1. Formuojamas platus – ir Nacionalinės bibliotekos bibliografų bei analitikų iniciatyva – reiškinų aprašomame lauke kontekstualizavimas; visų įmanomų viešosios informacijos šaltinių apžvalga;

8.1.2. Kuo išsamesnis konkrečioje demokratijoje veikiančių interesų grupių pastebėjimas;

8.1.3. Siekis išlaikyti kūrinis tikslingus, sutelktus ir naudingus įstatymų leidėjo informacinės (informacinės analitinės) savirūpos visumoje.

8.2. Nacionalinės bibliotekos informaciniai darbai orientuoti į parlamentą ir parlamentarizmo Lietuvoje raišką:

8.2.1. Jais siekiama paskatinti, praturtinti viešuosius debatus ir svarstymus, tolygiai Lietuvos Respublikos Seimui ir jo nariams atskleidžiant visą viešojo turinio, viešosios nuomonės įvairovę, ir vyraujančių krypčių, ir alternatyvius teiginius (angl. *non-mainstream, non-conformant*); Nacionalinės bibliotekos kūriniai parlamentarizmo dvasios raiška yra pagarbūs įvairioms laikysenoms, nešališki, atidūs ir daugumos, ir mažumos laikysenai; rengiami aktualiais ir potencialiai aktualiais klausimais;

8.2.2. Jais siekiama atspindėti įvairių žanrų, paskirčių, intencijų, formatų turinį, įvairios informacijos spektrą; turinį, kuris yra viešasis (Lietuvos visuomenės viešojo gyvenimo) turinys;

8.2.3. Juose siekiama tiksliai užfiksuoti, atspindėti objektyvią informacijos srautų, diachroninę tarpusavio dinamiką ir hierarchinį išsidėstymą; siekiama atskleisti laikiškai stebimas turinio tendencijas, atsirančias ir nykstančias viešojo turinio konceptualines ašis, jų santykį su šalies politiniais procesais;

8.2.4. Jais siekiama informuoti apie aktualijas artimų užsienio šalių viešajame turinyje ir jo santykiuose su parlamentiniu įstatymų leidybos ar įgyvendinimo kontrolės darbu.

8.3. Nacionalinės bibliotekos informaciniai darbai nėra:

8.3.1. Į vykdomąją valdžią orientuoti ar vyriausybiniai kūriniai, kuriais būtų mėginama efektyviai prisidėti prie Vyriausybės ar jai pavaldžių institutų siekių formulavimo ar jų įgyvendinimo efektyvumo;

8.3.2. Į teismų veiklą orientuoti kūriniai, kuriais būtų siekiama fiksuoti teisenos ir / ar teismų sprendimų precedentus, sekti įstatymų taikymo trajektorijas, Konstitucijos aiškinimus;

8.3.3. Į Seimo kanceliarijos veiklą orientuoti kūriniai, kuriais būtų siekiama pateikti informaciją, naudingą rengiant teisės aktų projektų tekstus, siekiant Lietuvos teisinio reguliavimo sistemos integralumo, tolygumo ir nuoseklumo.

9. Nacionalinės parlamentinės bibliotekos rengiamos **Analitinės apžvalgos** yra pagrindiniai rengiami analitiniai darbai.

9.1. Apžvalga, apibrėžiama neigiamai, atibojama nuo gretimų, tačiau netapačių žanrų:

1.1.1. Parlamentinės bibliotekos funkciją vykdant parengta Apžvalga atskirtina nuo kitomis intencijomis rengiamų kūrinių; informacinio turinio, kuris būtų atvirai politiškai šališkas, programinis, teisinis, ir pan.;

9.1.1.1. Strateginių pranešimų (angl. *policy report*), nes juose išsakoma norminė preferencija vienoms alternatyvoms kitų sąskaita;

9.1.1.2. Strategijų įgyvendinimo tyrimų (angl. *policy scorecard*), nes juose paprastai siūlomos priemonės, kaip geriau siekti tam tikrų tikslų;

9.1.1.3. Rinkos apžvalgų (angl. *business review, industry analysis*), nes jos paprastai rengiamos orientuojantis į konkretaus verslo / industrijos pelno strategiją;

9.1.1.4. Gairių (angl. *guidelines*), nes jos grindžiamos išankstiniais siekais ir aiškiais vertybiniais sprendimais;

9.1.1.5. Pranešimų sprendimų priėmėjams (angl. *briefings*), kur aktuali informacija, pateikiama prieš pat svarbų sprendimą, dažnai neatsiejama nuo politinės instrukcijos, grindžiamos tam tikra vertybine laikysena;

9.1.1.6. Grėsmių apžvalgų (angl. *risk briefings, risk assessments*), nes šios neįmanomos be saugotinių / vertingųjų esinių apibrėžimo;

9.1.1.7. Idėjų kalvių, smegenų centrų (angl. *think tank*) įvairiai vadinamų kūrinių, kuriuos paprastai motyvuoja konkrečios interesų grupės, kryptingos vertybinės nuostatos ir originalaus tyrimo galimybės. Nacionalinės bibliotekos kūriniai nekonkuruoja su lobistinių institutų kūrinių; pastarųjų kūriniai yra Nacionalinės bibliotekos apžvalgos / tyrimo objektas;

9.1.1.8. Aprašomųjų ir analitinių studijų (angl. *descriptive study, analytical study*), nes jos grindžiamos ne antrinių šaltinių apžvalga ir kritine analize, o originaliu tyrimu (pirminių duomenų generavimu);

1.1.1. Apžvalga atskirtina nuo viešosios informacijos apžvalgos (angl. *media review, media overview*) komponento neturinčių darbų:

9.1.2.1. Mokslinių tiriamųjų publikacijų bei tyrimų ataskaitų (angl. *scientific / research paper / re-port*), kuriose pateikiami tyrimų rezultatai apie vienas ar kitas gamtos ar socialinės tikrovės ypatybes, eksperimentiškai bandoma / tikrinama tam tikra predikcija, testuojamas matematinis ar statistinis modelis, susijusios hipotezės; priešingai nei moksliniuose tiriamuosiuose darbuose, Apžvalgą rengiant nesiekama sukurti ir / ar argumentuoti, motyvuoti tam tikros pirminių duomenų rinkimo metodikos ir / ar tuos pirminius duomenis surinkti;

9.1.2.2. Siaurų ir ribotų atvejo studijų (angl. *case study, case report*), kuriose neakcentuojamas situacijų įvairialypumas, konstruojamas nekontrastyvus, nelyginamasis, vientisas ir tolygus, siauras, nedinamiškas naratyvas;

9.1.2.3. Ekspedicinių ataskaitų (angl. *fieldword report*), kur autoriaus santykis su turiniu-objektu ne pasyvus, o autoriaus darbo dalis yra gauti iš informantų apžvelgiamą turinį, kur autorius operuoja lauke provokuodamas duomenų atsiradimą ir tiems duomenims aktyviai daro įtaką; atitinkamai apžvelgiamas turinys nėra viešasis;

9.1.2.4. Žvalgybos raportų (angl. *intelligence report*), kuriuose apžvelgiamas viešai neprieinamas turinys, taip pat toks, kuris nesumanytas kaip viešojo diskurso dalis;

1.1.3. Apžvalga atskirtina nuo analizės komponento neturinčių darbų ir formatų:

9.1.3.1. Informacinių apžvalgų ir informacijos suvestinių (angl. *information summary*), bibliografinių aprašų suvestinių, santraukų / anotacijų suvestinių, kur santykis tarp medžiagos-objekto ir metainformacinio teksto yra tiesioginis, mechaninis, nekūrybiškas, nekritiškas referavimas;

9.1.3.2. Žurnalistinės produkcijos, žurnalistinių pranešimų, kur konkretus rašinys nebūtinai visada aiškiai metodologiškai pagrįstas;

9.1.3.3. Publicistikos, publicistinės polemikos rašinių ir esė, kurių autoriai nepretenduoja į objektyvumą.

9.2. Apžvalga skiriasi nuo (įstatymų leidėjų) užsakytos probleminės (analitinės) apžvalgos, nes yra rengiama vadovaujantis šia metodika; Apžvalgai rengti paprastai nėra specifinio trumpalaikio konkretaus Lietuvos Respublikos Seimo nario, jų grupės ar parlamento struktūrinio padalinio užsakymo, kuriame išdėstyti konkretūs lūkesčiai dėl apimties, tyrimo objekto, kitų ypatybių.

9.3. Apžvalga, kurią rengiant susitelkiama į betarpiškai viešinamą, aktualiai faktiškai prieinamą šalies viešojo gyvenimo turinį, ten, kur Apžvalga kvestionuoja, kritiškai vertina šaltinius ar jų autentiškumą, kvestionavimą ir kritinį vertinimą Apžvalgos autoriai argumentuoja ir aiškiai atskiria; nuo istorijos (angl. *history*) mokslo kūrinių Apžvalgą skiria dabartiškumo (aktualumo, betarpiškos sąsajos su dabartimi) kategorija.

9.4. Apžvalga artima metamoksliniams tyrimams (angl. *meta-scientific study*), kuriuose paprastai kvantifikuojamos platesniame lauke skelbiamų atskirų mokslinių publikacijų kryptys ir tendencijos.

9.5. Nacionalinės bibliotekos Apžvalgos gali būti plėtojamoms į informologijos ir komunikologijos (socialinių mokslų) mokslo tiriamuosius darbus, kuriuose nustatomos tam tikros atskirų komunikavimo ir informavimo strategijų ypatybės, dėsningumai, pranašumai ar trūkumai konkretaus aspekto, pavyzdžiui, retorikos efektyvumo, įtaigos, atžvilgiu.

I. 4. Reikalavimai analitinei apžvalgai

10. Apžvalga yra apytiksliai:

10.1. Jei ją sudaro tik tekstas – vieno autorinio lanko (40 000 spaudos ženklų su tarpais) apimties;

10.2. Jei jos dalis yra lentelės ar grafinė medžiaga – 10–12 psl. (pagal 3 priede pateiktą maketo šabloną) apimties.

2. Apžvalga ir jos eventualūs priedai (pagal turinį) yra:

11.1. **Delimituoti** – Apžvalga turi aiškiai apibrėžtas, suformuotas pradinio parinktų šaltinių sąrašo konceptualines ribas; joje nenukrypstama į kad ir susijusius ar artimus, tačiau šaltinių neatskleidžiamus reiškinių aspektus; Apžvalga griežtai ribojama analizuojamos medžiagos;

11.2. **Pagrįsti** – Apžvalgoje nespekuliuojama; formuluojamo turinio argumentacija gali būti randama nagrinėjamuose šaltiniuose arba, kur pateikiamas istorinis kontekstas, antriniuose istoriniuose šaltiniuose;

11.3. **Apibendrinantys** – Apžvalgos tekste nepateikiama atsitiktinių iš konteksto išimtų tikslų ir tiesioginių citatų; perfrazuojama, interpretuojama laikysenos visuma;

11.4. **Detalūs** – pasiektas interesų grupių sąrašas išsamus; vengtinas perdėtas apibendrinimas;

11.5. **Objektyvūs** – tik perteikiamas šaltinių turinys; Apžvalga nesitapatinama su jokia interesų grupe (nepolitizuojama); analitinės apžvalgos autorius neatstovauja jokiems interesams;

11.6. **Taisyklingos kalbos** – rašyba ir skyryba, ypač terminų, valstybių, sostinių ir kitų vietovardžių vartoseną ir rašyba, svetimkalbių tikrinių vardų transkripcija, turi atitikti galiojančius Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimus;

11.7. **Glaustos kalbos** – stilistiškai Apžvalga rašoma nemetaforine, nevaizdinga, aiškios struktūros, tikslia kalba;

11.8. **Nuoseklus žodyno** – Apžvalgos tekste sąvokos turi būti vartojamos nuosekliai, nekeičiamos atsitiktiniais sinonimais;

11.9. **Koherentiški** – tekstas yra sklandus, vientisas ir logiškai nuoseklus;

11.10. **Atitinkantys formatą** – kiekviena Apžvalga pagal sandarą ir struktūrą yra palyginama. Apžvalgos spaudinio forma (maketo šablonas; spausdinama A4 formato lapuose) nustatoma 3 priede.

I. 5. Analitinės apžvalgos struktūrinės dalys

12. **Identifikacinių įvadinių duomenų, kataloginių metaduomenų bei plano duomenų bloku (anotacija)** siekiama sukurti santykį tarp autoriaus ir skaitytojo: siekiama leisti skaitytojui susidaryti nuomonę, ar rašinys aktualus ir naudingas; siekiama atskleisti rašinio užmojų ir esmę. Anotaciją sudaro:

12.1. Antraštinė lentelė, kurioje pateikiama pagrindinė informacija apie darbą. Visi įrašai antraštinėje lentelėje pateikiami vardininko linksniu:

12.1.1. Lentelės kairėje pusėje viršuje pateikiamas Nacionalinės bibliotekos logotipas;

12.1.2. Įrašu „Nacionalinė biblioteka / Analitika“ identifikuojamas leidėjas; pateikiami Nacionalinės bibliotekos (juodesniais rašmenimis), departamento ir skyriaus pavadinimai;

12.1.3. Nurodoma biuletenio tematika ir tema;

12.2. Pateikiama Apžvalgos kūrinio antraštė arba probleminis klausimas. Antrašte apibendrintai, vienu sakiniu, nusakoma apžvalgos / tyrimo esmė, ginama tezė, tikrinama / testuojama hipotezė; darbo išvados. Jei formuluojamas probleminis klausimas – glaudžiai susijęs su Apžvalgos tematika ir tema, aktualus, aiškus, išreiškiantis apžvalgos siekį. Jei antrašte pateikiama tyrimo esmė, tezė, hipotezė ar išvados, žemiau papildomai gali būti plačiau aptariamas nagrinėjamas probleminis klausimas, jo aktualumas. Gali būti pagrindžiamas tyrimo būtinumas, potenciali praktinė nauda.

12.3. Pateikiami darbo probleminį klausimą ir tezės konceptualų turinį apibendrinantys esminiai žodžiai (5–7, lietuvių ir, reikalui ir galimybei esant, užsienio kalbomis).

12.4. Nurodomi:

12.4.1. Apžvalgos serijos ir registracijos numeris, antraštės santrauka vienu keliais žodžiais;

12.4.2. Leidimo data;

12.4.3. Leidimo vieta;

12.4.4. Teksto žanras; pasirenkamas: „Analitinė apžvalga“ arba „Kita“;

12.5. Analitinių apžvalgų tikslas nustatomas šia metodika ir papildomai konkrečioje Apžvalgoje nepri-
valo būti apibrėžiamas. Tikslą („apžvelgti šaltinius...“) konkretizuoja šaltinių imties aptartis.

- 12.6. Įvardijami medžiagos šaltiniai (šaltinių tipai), pažymint aktualius iš pateikto sąrašo:
- 12.6.1. teisiniai aktai: norminiai dokumentai, statutai, įstatai, nuostatos, nuostatai, protokolai ir pan.;
 - 12.6.2. politinė komunikacija: interesų grupių programos, politinės kalbos, pasisakymai debatuose, platinamoji medžiaga, politinių, pilietinių kampanijų medžiaga;
 - 12.6.3. analitinių centrų kūriniai / leidiniai: pranešimai, tezės, straipsniai ir pan.;
 - 12.6.4. žiniasklaidos turinys (aptarime pažymint faktą, kad (jei) užsakytas): straipsniai, pranešimai, reportažai;
 - 12.6.5. socialinių tinklų turinys, nuomonės formuotojų produkcija: viešintas autorinis kūrinys, reakcijos;
 - 12.6.6. statistiniai duomenys: pirminiai duomenys ir suvestinės, lentelės;
 - 12.6.7. mokslo darbai: mokslo straipsniai, mokslinės monografijos, pranešimai konferencijose; pirminė tyrimų medžiaga;
 - 12.6.8. metainformaciniai produktai: informacijos suvestinės, informacijos analitiniai kūriniai;
 - 12.6.9. viešas buvęs įstatymo ginamas turinys (privatūs laiškai, nuotraukos; (antrinė) specialiųjų tyrimų medžiaga);
- 12.7. Pažymimos šaltinių imties laiko ribos.
- 12.8. Pažymimos šaltinių imties kalba ar kalbos.
- 12.9. Nurodomi leidėjo ir / ar platintojo kontaktiniai duomenys.
- 12.10. Pateikiama nuoroda į konkrečią Apžvalgą APA stiliumi.
- 12.11. Jei rengiant konkrečią Apžvalgą buvo tirti specialūs šaltiniai, neapibrėžti straipsnyje 20.6 išvardintų tipų, arba tyrimo metodika nukrypo nuo tipinei Apžvalgai būdingos, tai žanras, šaltiniai ir metodika gali būti trumpai aptarti turinio peržvalgos dalyje.
- 12.12. Pateikiami uždaviniai ir / ar su jais koreliuojanti Apžvalgos turinio peržvalga:
- 12.12.1. Turinio peržvalgos punktais reprezentuojama darbo struktūra (ir rašytinės Apžvalgos, ataskaitos, ir faktiškai nudirbto darbo: tyrimo etapų ir tyrimo procedūrų; turinio punktai gali atitikti svarbesnių Apžvalgos dalių / skyrių antraštes);
 - 12.12.2. Turinio peržvalgos punktai visi yra to paties hierarchinio lygmens;
 - 12.12.3. Turinio peržvalgoje būtina paminėti visas svarbiausias Apžvalgos struktūrines dalis;
 - 12.12.4. Turinio peržvalga atskleidžia darbo problematiką ir parodo, kaip darbo segmentai sudaro logišką, nuoseklią, rišlią seką, minties progresiją. Turinys atspindi minties judesį nuo Apžvalgos probleminio klausimo formuluotės iki gautų tyrimo rezultatų ir išvadų.
13. **Įžangine dalimi** siekiama kontekstualizuoti pateikiamą informacijos apžvalgą. Aptariamas aprašomų interesų grupių, jų raiškos, apžvelgiamos informacijos kūrėjų ir platintojų laukas, aktualūs pasikeitimai lauke. Pateikiamas turinys, siejantis kitose Apžvalgos dalyse aprašomas interesų grupes, jų tikslus ir būdus jų pasiekti, konkrečius veiksmus:
- 13.1. Aptariamos laiko ir geografinės ribos, aplinka, apskritai to lauko veikėjų grupės;
 - 13.2. Pateikiama informacijos apie tyrime relevantiškas momentines lauko charakteristikas (statistinius rodiklius, geografinį reiškinių ar ypatybių pasiskirstymą ir pan.);

13.3. Aptariami veiksniai (faktoriai): nuo veikėjų nepriklausančios dinamiškos, kintančios aplinkybės, lauko raidos ypatumai, nuo interesų grupių nepriklausantys aspektai ir pan.;

13.4. Pateikiama kita svarbi kontekstinė informacija;

13.5. Glaustai aptariami Apžvalgai svarbiausi lauko dalyviai, veikėjai, veikiančios interesų grupės, konkrečiu klausimu priešingos laikysenos;

13.6. Jei reikia, apibrėžiamos specifinės darbe dažniau pasitaikančios sąvokos, įvedami sutrumpinimai.

14. **Ataskaitos / rašinio segmentais** (skyriais) siekiama atskleisti, aprašyti lauke veikiančias interesų grupes, jų tikslus ir būdus jiems pasiekti:

14.1. Išvardyti nustatytas interesų grupes (subjektus, veikėjus, dalyvius), kartu charakterizuojant jų dabartinę galią, skverbtį lauke, interesų grupės veiklos retrospektyvą (praeitį). Jei įmanoma, reitinguoti interesų grupes jų įtakos / skvarbos tvarka, nuo skvarbiausios iki mažiausiai skvarbios.

14.2. Pateikiant šaltiniuose randamą turinį, atskleisti grupės interesus, siekius bei veiklos ir sprendimų kryptingumą. Išdėstyti interesų grupės priimtus sprendimus ir dabartinius veiksmus. Aptariant interesų grupes, siekiama išnagrinėti kiekvienos iš jų santykį su problematika, į kurią Apžvalga koncentruojasi.

15. Tarp įžanginės ir apibendrinamosios perspektyvinės dalies pateikiami maždaug apytikriai 7 ataskaitos / rašinio segmentai (skyriai):

15.1. Skyriai yra palyginami, panašios apimties, struktūros ir raiškos;

15.2. Skyriai sudaro nuoseklią seką; jie nėra vienas iš kito išplaukiantys ar priklausomi, jais nekuriama sudėtinga (kelių lygmenų) informacijos hierarchija;

15.3. Skyriai kiekvienas skiriamas tos pačios kategorijos dalykui; jų visuma sudaro galimybę lyginti, išreikšti lyginamąjį aspektą, vertinti, nustatyti ryšius, panašumus, skirtumus ir prieštaravimus. Skyriai arba:

15.3.1. Kiekviename susitelkiama į **atskirą interesų grupę**, ir tada jų visuma įgyvendinamas 14 punkte nurodytas siekinys; arba

15.3.2. Kiekviename susitelkiama į **atskirą interesų grupių tikslą, laikyseną arba tikslų siekimo būdą / priemonę**, interesų grupės aptariamos to tikslo (tikslų siekimo būdo / priemonės) kontekste, ir tada jų visuma įgyvendinamas 14 punkte nurodytas siekinys; arba

15.3.3. Kiekviename susitelkiama į **atskirą nesutarimą ar nesutarimo aspektą, reakciją į faktą ar sprendimą**, iššūkį, interesų grupės aptariamos to nesutarimo ar nesutarimo aspekto (reakcijos į faktą ar sprendimą iššūkio) kontekste, ir tada jų visuma įgyvendinamas 14 punkte nurodytas siekinys; arba

15.3.4. Kiekviename susitelkiama į **atskirą chronologijos įvykį**, interesų grupės aptariamos to įvykio kontekste, ir tada skyrių visuma įgyvendinamas 14 punkte nurodytas siekinys; arba

15.3.5. Kiekviename susitelkiama į **atskirą reiškinių ypatybę, tos pačios kategorijos savitumą**, interesų grupės aptariamos tos ypatybės kontekste, ir tada skyrių visuma įgyvendinamas 14 punkte nurodytas siekinys; arba

15.3.6. Kiekviename kaip nors kitaip nuosekliai susitelkiama, interesų grupės aptariamos šiame kontekste, ir tada skyrių visuma įgyvendinamas 14 punkte nurodytas siekinys.

16. Apžvalgos tekste turi būti aiškiai remiamasi informacijos šaltiniais; pagrindiniai ir labiau periferiniai (papildomi, šalutiniai) šaltiniai gali būti diferencijuojami skiriant nevienodą dėmesį.

17. Teiginius lydi būdingi pavyzdžiai; informacija dėstoma argumentuotai.

18. Visur, kur reikalinga ir įmanoma, pridedamos nuorodos į turinį grindžiančius šaltinius; jei jie skaitmeniniai – interaktyvios. Šaltinio bibliografinis aprašas (angl. *reference entry*) pateikiamas tame pačiame puslapyje, kur pateikiama ir nuoroda, išnašoje; sudaromas APA stiliumi.
19. Informacija dėstoma išsamiai, tačiau neperkraudant teksto detalėmis.
20. Siekiant išryškinti kontrastą, tarpusavio santykį, kur galima, informacija sisteminama ir pateikiama sąrašu, lentele arba vizualizuota: grafiku, brėžiniu. Grafikų, brėžinių vienoje Apžvalgoje pateikiama ne daugiau kaip du trys.
21. Rašoma naudojant temos, profesinio lauko terminiją; jei reikia, sąvokų atitikmenys greta skliaustuose nurodomi anglų kalba.
22. Autoriniai – rankraštiniai ar publikuoti – darbai (ar jų dalys) atkuriami laikantis Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo.
23. **Apibendrinamojoje perspektyvinėje dalyje** punktais išdėstomos svarbiausios tyrimo atskleistos tendencijos (apibendrinimas) ir Akcentai.
24. Apibendrinamojoje perspektyvinėje dalyje išryškinamas pateikiamų apibendrinimų, Akcentų naujumas.
25. Jei Apžvalga kuriama konkretaus Apžvalgų gavėjo užsakymu, Apžvalgos gavėjui užsakyme nurodžius tokį pageidavimą, Apžvalga papildoma rekomendacijomis, atitinkančiomis to konkretaus Apžvalgos gavėjo interesus.
26. Papildomai gali būti pateikta Analitinė prognostinė projekcija.
27. Jei esama iš esmės Apžvalgą papildančios, grindžiančios, praturtinančios medžiagos (didelės apimties lentelių, skaičiavimų, schemų, pirminių duomenų, kitos medžiagos, aptariamose Apžvalgos tekste), ji gali būti pateikiama **prieduose**. Priedų apimtis į Apžvalgos apimtį neįtraukiama ir neribojama. Priedai siunčiami Apžvalgų gavėjams tik išimties atveju.
28. Apžvalgos **puslapiai** numeruojami ištisai. Kiekvieno apačioje pažymima: „Cituoiant arba naudojant šį šaltinį, nuoroda į Nacionalinę biblioteką būtina. Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė“; pateikiamos Nacionalinės bibliotekos, Informacijos politikos ir analitikos skyriaus pavadinimų santrumpos, nurodomas Apžvalgos serijos numeris ir leidimo data; pažymimas puslapis ir nurodoma, kiek iš viso puslapių sudaro Apžvalgą. Nacionalinė biblioteka nurodoma kaip disponuojanti kūrinių autorinėmis teisėmis.

I. 6. Analitinių darbų rengimo procesas

29. Nauji Apžvalgos kūrinių klausimai / antraštės ir rengimo terminai gali būti derinami, kai išsenka anksčiau suderintų sąrašas arba naujo darbuotojo darbo pradžioje. Naujas Apžvalgos kūrinių klausimas / antraštė gali būti ir skubiai įtraukta į sąrašą dėl aktualumo.
30. Apžvalgos kūrinių klausimus / antraštes derina Apžvalgos rengėjas / rengėjai su tiesioginiu vadovu; tiesioginiam vadovui tarpininkaujant, antraštės gali būti derinamos ir su Apžvalgų gavėjais. Suderintų klausimų / antraščių sąrašą disponuoja Apžvalgos autorius / autoriai ir tiesioginis vadovas.
31. Parengtas Apžvalgos juodraštis sklaidos dieną vėliausiai iki vidudienio (11:00; GMT + 3) el. formatu el. paštu pateikiamas Apžvalgos autorių grupei; juodraščių gavę Apžvalgos bendraautoriai pastabas Apžvalgos autoriui / autoriams išsako žodžiu arba raštu per 3,5 valandas. Apžvalgos bendraautoriai vertina, ar pateiktas Apžvalgos tekstas atitinka II, III, IV, V ir VII skyriuose išdėstytus reikalavimus; Apžvalgos bendraautoriai naudojami Apžvalgos kokybės kriterijų sąrašą (2 priedas).

32. Atsižvelgdamas į išsakytas pastabas arba nesulaukęs pastabų, Apžvalgos autorius / autoriai Apžvalgos galutinę redakciją parengia ir pristato Apžvalgos bendraautoriams el. formatu el. paštu tą pačią darbo dieną.

33. Visai Apžvalgos autorių grupei Apžvalgos galutinei redakcijai pritariant, kūrinys pasirašomas tą pačią darbo dieną nustatyta tvarka el. rinkmenoje išvardijant Apžvalgos autorių grupės narius ir tą pačią darbo dieną pasirašytas įteikiamas Apžvalgos redaktoriui / sklaidos koordinatoriui arba, jo nesant, tiesioginiam vadovui.

34. Apžvalgų redaktorius / sklaidos koordinatorius sutikrina Apžvalgų serijos ir registracijos numerius. Apžvalgų redaktoriaus / sklaidos koordinatoriaus atsakomybės sritis taip pat yra taisyklinga Apžvalgų kalba ir maketas. Apžvalgų redaktorius / sklaidos koordinatorius išsiunčia konkrečių Apžvalgų autorių grupių pasirašytas Apžvalgų galutines redakcijas Apžvalgų gavėjams ir kaupia jų kopijas administruojamame archyve.

35. Jei Apžvalgos galutinės redakcijos numatyta tvarka ir per numatytą laiką suderinti nepavyksta, apie tai Apžvalgos autorius / autoriai tą pačią darbo dieną praneša tiesioginiam vadovui, jis toliau koordinuoja Apžvalgos kūrinio rengimą savo nuožiūra ir aprobeuoja Apžvalgos galutinę redakciją savo sprendimu.

36. Apžvalgos gavėjų sąrašą sudaro Apžvalgos autoriaus / autorių tiesioginis vadovas, atsižvelgdamas į Apžvalgos autoriaus / autorių ir Nacionalinės bibliotekos vadovybės siūlymus. Apžvalgos gavėjų sąrašais disponuoja Apžvalgos autorius / autoriai, tiesioginis vadovas, ir Apžvalgos redaktorius / sklaidos koordinatorius. Kas yra konkretūs Apžvalgos gavėjai, gali žinoti ir Apžvalgos bendra autoriai.

I. 7. Rekomendacijos analitinių darbų autoriams

37. Rekomenduojama (darbų rengimo chronologijos tvarka):

37.1. Prieš pradėdant darbą, susipažinti su šioje srityje jau atliktais panašiais tyrimais bei publikacijomis, įvertinti, kuo planuojamas tyrimas ir rezultatai skirsis nuo esamų darbų, kam ir kokią naują vertę sukurs. Siekiant Apžvalgos tezę, argumentą sustiprinti ar akcentuoti, pastabų apie konteksto peržvalgos metu atrinktą informaciją galima pateikti Apžvalgos išnašose.

37.2. Apžvalgos nerekomenduojama rengti eklektiško įvairių šaltinių rinkinio pagrindu. Vieną analitinę apžvalgą rekomenduojama grįsti ne daugiau kaip dviejų trijų kategorijų šaltiniais, bet ne daugiau (šios metodikos punktai 12.6.1.-12.6.9.).

37.3. Baigus duomenų rinkimą ir pradėdant Apžvalgos rašymą, rekomenduojama pradėti nuo pagrindinės tezės suformulavimo. Įvadinė informacija (šaltiniai, tendencija; jie padės visada turėti omenyje darbo gaires, diktuos žingsnius) pateikiama Apžvalgos pirmo puslapio anotacijoje; anotacijos formą raginama užpildyti pirmiausia.

37.4. Esminiai žodžiai turėtų atspindėti teksto esmę, apibūdinti tekste pateikiamą informaciją; tai taip pat turėtų būti santykinai, bent konkrečios dalykinės, profesinės terminijos atžvilgiu dažni, apyvartoje gausiau naudojami, taigi ir bendresnės reikšmės, abstraktesni žodžiai ar jų kolokacijos, kaip antai „savišvieta“, „nacionalinis saugumas“ ir pan.; vengiama naujadarų.

37.5. Nederėtų atidėti turinio, turinio punktų, sąrašo sudarymo; jį taip pat geriausia sudaryti pirmiausia. Pravartu pasidomėti naudojamomis programinės įrangos, teksto tvarkyklės, automatinėmis turinio lentelės redagavimo priemonėmis; jos gali palengvinti darbą.

37.6. Parašius visą darbą, Apžvalgos pirmo puslapio anotaciją galima koreguoti ar papildyti atsižvelgiant į gautus tyrimo rezultatus.

37.7. Apžvalgos autorius / autoriai vengia tiesiogiai tapatintis su konkrečiomis interesų grupėmis, „oficialiuoju Vilniumi“, opozicija, kitomis laikysenomis.

37.8. Pravartu žodžius ar sąvokas apibrėžti stipuliatyviai. Pavyzdžiui, „grėsmė – šiame tekste vartojama reikšmė – tai, ką visuomenės nuomonė / politikai / ekspertai laiko nepalankiais reiškiniais nacionaliniam saugumui / gerovei / visuomenės saugumui“.

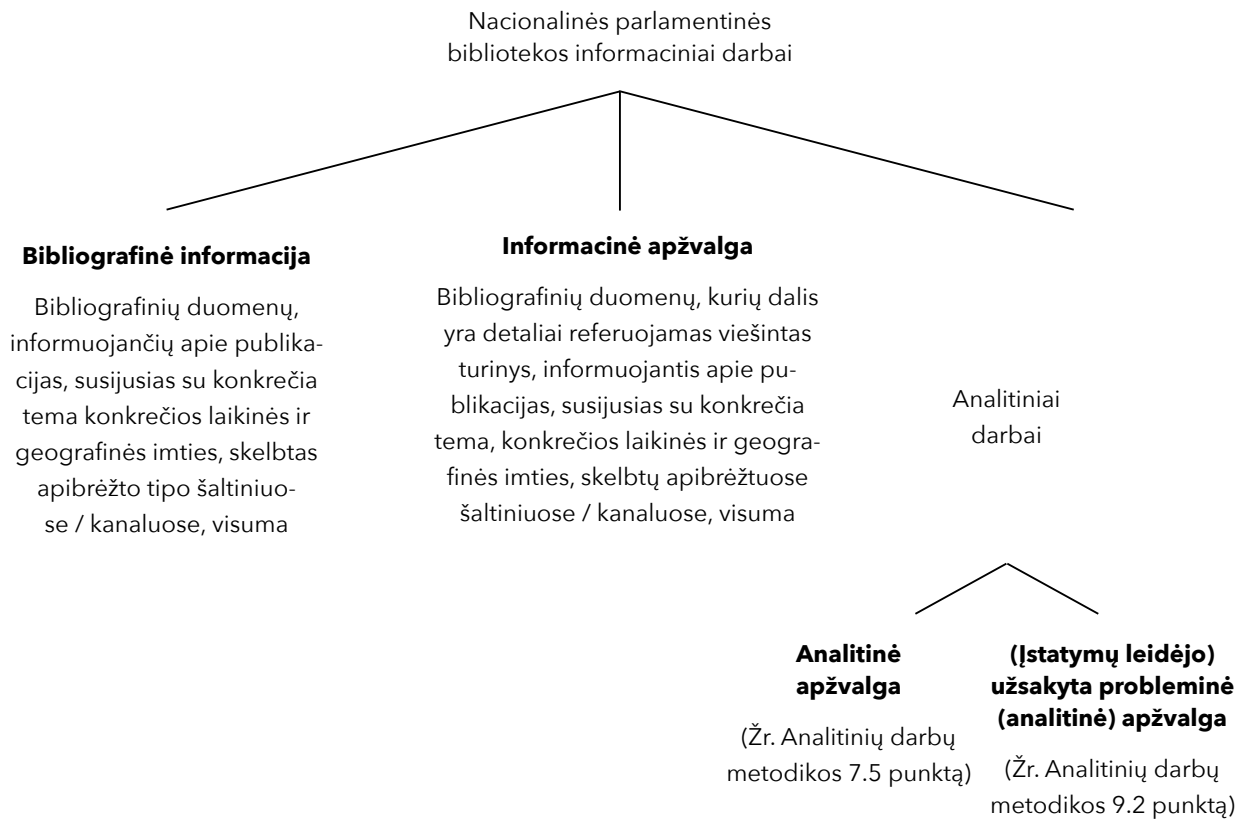
37.9. Patartina su bibliografinio aprašo standartais susipažinti darbo rašymo pradžioje; į literatūros sąrašą šaltinius iškart įtraukti jau pagal konkretaus citavimo stiliaus reikalavimus. Rengiant Apžvalgą, studijuojama daugiau literatūros šaltinių, negu jų lieka galutinėje darbo redakcijoje, todėl, tvarkant literatūros sąrašą, patartina vadovautis taisykle: visus Apžvalgoje minimus šaltinius būtina įtraukti į literatūros sąrašą, bet neįtraukiami tie, kuriais tekste tiesiogiai nesiremama.

37.10. Rengiant didesnės apimties darbą, rekomenduojama naudoti bibliografinių nuorodų tvarkymo įrankius, pavyzdžiui, „RefWorks“, „Zotero“, „Mendeley“, „Endnotear“ ir kt. Šie įrankiai padeda išsaugoti šaltinių bibliografinius įrašus, o rašant darbus – įterpti citavimo nuorodas tekste. Šiais įrankiais galima sudaryti bibliografinius įrašus pagal konkretų citavimo stilių.

I. 8. Baigiamosios nuostatos

38. Ši metodika keičiama ir naikinama Nacionalinės bibliotekos generalinio direktoriaus įsakymu.

**LIETUVOS NACIONALINĖS MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKOS
INFORMACIJOS POLITIKOS IR ANALITIKOS SKYRIAUS
PRODUKCIJOS ŽANRAI**

ANALITINĖS APŽVALGOS KOKYBĖS KRITERIJAI

Eil. nr.	Kriterijus
1.	Analitinė apžvalga turi visas reikalingas sudedamąsias / struktūros dalis (anotaciją, įžangą, turinio skyrius, apibendrinimą ir akcentus, jei reikia - rekomendacijas).
2.	Apžvelgiamas turinys pristatomas susistemintas, dėstant argumentuotai, pateikiant tinkamus pavyzdžius.
3.	Orientuojamasi į užsakovo suformuluotus, numanomus tikslinės auditorijos lūkesčius; turinys ir forma atitinka temą, tikslą, uždavinius.
4.	Analitinė apžvalga baigiama kokybiškai skyrių turinį apžvelgiančiu apibendrinimu, išryškinti akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje.
5.	Analitinės apžvalgos turinys dėstomas nuosekliai, logiškai, aiškiai ir nepolitizuotai.
6.	Analitinės apžvalgos kalba aiški ir taisyklinga.
7.	Analitinėje apžvalgoje naudojama terminija atitinka apžvelgiamą mokslo ar praktikos sritį.
8.	Analitinė apžvalga formaliai atitinka šablono reikalavimus.
9.	Analitinės apžvalgos iliustracijos, lentelės, priedai pateikti tikslingi ir tinkami.
10.	Informacijos šaltiniai, kuriais remiantis buvo parengta analitinė apžvalga, cituojami, referuojami korektiškai ir laikantis bibliografinių reikalavimų.

**ANALITINĒS APŽVALGOS
MAKETO ŠABLONAS**

13,5 mm

Tekstas.

2. ...

6. ...

7. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį

Tekstas.

25 mm

16,5 mm

26 mm

22

**ANALITINĖS APŽVALGOS
A PAVYZDYS**

Biuletenio tematika ir tema

Informacinė politika socialinių, politinių ir ekonominių krizių akivaizdoje. Klimato kaitos diplomacija Lietuvoje

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

Klimato kaitos ir gamtosaugos problematika Lietuvos politinių partijų programose

Esminiai žodžiai

Lietuvos politinės partijos, politinių partijų programos, klimato kaita, gamtosauga

Serija ir registracijos numeris

S-2021-1 (klimato kaita partijų programose)

Leidimo data

2021-04-14

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

Analitinė apžvalga Kita

Šaltiniai: kategorijos

Teisės aktai Politinė komunikacija
 Analitinių centrų kūriniai / leidiniai Žiniasklaidos turinys
 Socialinių tinklų turinys Statistiniai duomenys Mokslo darbai
 Metainformaciniai produktai Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai nuo - iki

2020-09-01 -

2021-04-01

Šaltiniai: kalbos

Lietuvių k. Lenkų k.
 Anglų k. Kitos ES kalbos
 Rusų k. Kitos

Kontaktiniai duomenys

Nacionalinės bibliotekos Informacijos politikos ir analitikos skyriaus vadovas Magnus Tomas Kėvišas, analitinės produkcijos redaktorė / sklaidos koordinatore Milda Myštaitė, tel.+370 5 239 8366, analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109, Vilnius.

Citavimui (pagal APA pavyzdį)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos politikos ir analitikos skyrius (2021). *Klimato kaitos ir gamtosaugos problematika Lietuvos politinių partijų programose (S-2021-4)*. Vilnius.

Turinio apžvalga

Šioje apžvalgoje nagrinėjama klimato kaitos problematika Lietuvos politinių partijų **normatyvinėje, deklaratyvinėje, koncepcinėje komunikacijoje**. Apžvelgiamos daugumos pastebimesnių Lietuvoje veikiančių partijų programos (pagal abėcėlę): Darbo partijos (DP), Laisvės partijos (LP), Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos (LLRA), Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio (LS), Lietuvos socialdemokratų darbo partijos (LSDDP), Lietuvos socialdemokratų partijos (LSDP), Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (LVŽS), Lietuvos žaliųjų partijos (LŽP), partijos „Laisvė ir teisingumas“ bei Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD). Apžvalgoje partijų laikysena dėstoma konceptualiai skirstant pagal problematiką, susijusią su klimato kaita konkrečiai, ir su gamtosauga, abstrakčiau; išryškintamas požiūris:

- ekologijos ir ekologinių inovacijų vaidmenį deklaruojamoje **ekonomikos plėtros strategijoje**, taip pat žemės ūkio plėtros kontekste;
- **konkrečių sektorių** - klimato, miškų, kitos gyvosios ir negyvosios gamtos - **aktualijas**;
- **gamtos apsaugos sistemą** kaip nuoseklų visetą.

1. Įžanga

Viešajame Lietuvos ir tarptautiniame diskurse dažnai pabrėžiama, kad **aplinkos būklės blogėjimas ir klimato kaita kelia egzistencinę grėsmę** Lietuvai, Europai ir globalinei ūkio bei žmonių kultūrai. Gamybos, vartojimo įpročiai ir gyvenimo būdas, deklaruojama, neišvengiamai turi keisti. Per artimiausią dešimtmetį raginama įgyvendinti didelio masto pokyčius, kuriais, aiškina, siekiama stabdyti klimato kaitą, atkurti biologinę įvairovę, taip pat prisitaikyti prie neišvengiamų pasekmių.

Būtinai pokyčiai - didelis iššūkis. Bet kartu ir **didelės galimybės naujam tvariam augimui**.

Spręsdama egzistencinę grėsmę, Lietuva kartu su ES žengia darnaus vystymosi ir žaliojo kurso keliu. **Žalioji ekonomika - tai ekonomikos pertvarka, skirta apsaugoti klimatą ir aplinką, laiduoti ekonominį klestėjimą ateityje**.

Lietuvos klimato kaitos švelninimo politinis strateginis tikslas yra:

- pasiekti, kad **šalies ekonomika augtų sparčiau, nei didėtų išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis**.

Taip pat iki 2050 metų Lietuvoje, kaip ir daugelyje ES valstybių narių, turi būti:

- pasiektas **poveikio klimatui neutralumas** (angl. *climate neutrality*),
- užtikrintas šalies **ūkio sektorių ir ekosistemų atsparumas** aplinkos pokyčiams dėl klimato kaitos,
- taikant darnų finansavimą ir investavimą, **išplėtota konkurencinga, socialiai teisinga mažo anglies dioksido kiekio ekonomika**.

Klimato kaitos švelninimas neatsiejamas nuo aplinkosaugos problemų, jų greito ir sisteminio sprendimo, nuo Lietuvos parlamentinių partijų politinės valios.

Keletas partijų 2020 metų Seimo rinkimų programose žadėjo sukurti žaliuoju keliu.

Daugiausia dėmesio aplinkosaugai skiria dvi žaliausios parlamentinės partijos – Lietuvos socialdemokratų ir Lietuvos žaliųjų (atstovas Algirdas Butkevičius). Jos savo programose paminėjo daugiausiai aplinkosaugos temų, akcentavo, kad ekonomiką vystytų žaliuoju, žiedinės ekonomikos, klimatui ir gamtai draugišku keliu. Nuo jų kiek atsilieka Tėvynės sąjunga, Laisvės partija, Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis ir Lietuvos socialdemokratų darbo partija. Sąrašo gale – grupė partijų, programų santraukose ir ekonominėse dalyse aplinkai ir žaliajam keliui iš esmės neskiriančių dėmesio. Ankstesnės vyriausybės kursą perėmusi LVŽS rinkimų programoje remiasi „2021–2030 metų nacionalinės pažangos planu“, „Lietuvos ateities ekonomikos DNR planu“ bei „Nacionaliniu energetikos ir klimato srities veiksmų planu 2021–2030 m.“ Galima apibendrinti, kad partijų programose nemažai svarbių aplinkosaugai idėjų ir tikslų. Tačiau tuo pat metu **trūksta konkretumo, išsamumo, nuoseklumo ir ambicingumo**.

Svarbiausias partijų deklaruojamų aplinkosaugos tikslų rodiklis – ekonomika: ar numatoma kartu su ES įgyvendinti žaliojo kurso pagrindinį tikslą pertvarkyti ją į klimatui neutralią, kuo labiau atsietą nuo išteklių eikvojimo ir draugišką aplinkai. Šiuo klausimu sutarimo tarp vertintų partijų nėra: tik vienos programa vertintina kaip išplėtota, dvi vidutiniškai ir viena labai prastai.

Partijų programose patvirtinama, kad klimato kaita yra įsisąmoninta problema.

Pagrindine priemone kovoti su klimato kaita vieningai laikomas

- perėjimas prie **atsinaujinančių energijos šaltinių;**

tačiau iš esmės **nerašoma**

- **apie šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijų neutralizavimą** kliaujantis natūraliais gamtiniais technologiskai vertingais procesais, taigi, numatomi sprendimai daliniai;
- tai pat giliau nenagrinėjama **atsinaujinančių išteklių tvarumo tema**, t. y. beveik nekliamas klausimas apie biokuro tiekimo ekologines ribas ir suderinamumą su gyvosios gamtos apsauga;
- trūksta ambicijų **pertvarkyti ekonomiką į žiedinę,**
- taip pat skatinti **tvarias ir ekologines praktikas žemės ūkyje**, labiau riboti cheminių priemonių naudojimą, skatinti turtingą kraštovaizdį.

Problemos suprantamos, sprendimai taip pat žinomi, tačiau ryškūs tradiciniai tikslai didinti produktyvumą ar konkurencingumą, o jie, nepasirinkus tinkamų prioritetų, gali neatitikti žaliojo kurso kryptį ar net vesti priešinga linkme.

Akivaizdus dalies partijų posūkis žalesnės ekonomikos ir darnesnio vystymosi link. Tačiau aplinkosaugos ambicijos programose skiriasi. Šis vertinimas rodo, kad nėra nė vienos temos, dėl kurios vertintos partijos būtų vieningai ambicingos, idant būtų galima tikėtis greito proveržio.

2. Ekonomikos plėtra: dėmesys gamtai

Viešojo diskurso tyrimas atskleidžia tendenciją siekiant ateities gerovės keisti ekonomikos kryptį ir jungtis prie Europos žaliojo kurso.

- LSDP programoje siekis įgyvendinti žaliąjį kursą yra vienas iš keturių pagrindinių tikslų, įvardijamų jau programos įžanginėje dalyje.
- Žaliojo kursas taip pat yra vienas iš LP prioritetų. LP ypač akcentuoja procesų skaitmenizavimą.
- TS-LKD ir LS programose dominuoja tradiciniai tikslai transformuoti ūkį į grįstą aukšta pridėtine verte, didinti produktyvumą ar užimti aukštą vietą pagal „Doing business“ indeksą. Žaliajai ekonomikai taip pat skiriama dėmesio, bet ji labiau pateikiama kaip atskiras segmentas ar įrankis pritraukti investicijų.
- DP svarbiausia ekonomikos kryptimi įvardija eksportą, eksportuoti skirtų prekių gamybą ir pajėgų konkuravimą su importu, o apie žaliąjį kryptį nekalba.

Nė viena partija, kalbėdama apie socialinę politiką, nenumatė skirti dėmesio teisingam ir įtraukiam perėjimui prie žaliosios ekonomikos, kad nenukentėtų pažeidžiamiausios socialinės grupės. Tiesa, LSDP mini socialiai teisingą perėjimą, nors ir ne pagrindiniame skyriuje, kur kalbama apie socialinės atskirties mažinimą, o įsipareigodama aktyviai veikti Europos Sąjungoje ir prisidėti prie bendros kovos su klimato kaita.

Finansinis užnugaris ir paskatų sistema yra pertvarkos pagrindas. Šioje srityje ambicingiausia yra LSDP programa. Joje žadama numatyti lėšų ekonomikai pertvarkyti, šiam tikslui įsteigti nacionalinį plėtros banką, surinkti daugiau aplinkosaugos mokesčių, skirti nulinį PVM ekologiškam maistui. Nedaug atsilieka ir TS-LKD, numatanti steigti strateginį investicijų fondą bei panaudoti jį žaliosioms inovacijoms, peržiūrėti nacionalinių finansinių instrumentų prioritetus, mažinti aplinkai žalingų subsidijų. LS programoje svarbus pažadas iki 2025 m. nutraukti subsidijas ir mokesčių lengvatas iškastiniam kurui. Visos minėtos partijos sutartinai žada didinti viešųjų žaliųjų pirkimų dalį. DP programos požiūris ribotas – tik per ES paramos įsisavinimo prizmę. DP taip pat deklaruavo siekį didinti tiesiogines išmokas žemės ūkiui ir jų nesieti su žaliaja ar socialine kryptimi.

Be **mokslo ir inovacijų** tokia pertvarka sunkiai įmanoma. TS-LKD žada, kad pagal ekologinių inovacijų indeksą Lietuvos rezultatas pasieks 125 balus (dabar – 89 balai). Inovacijas modernizacijai žada pasitelkti ir LSDP, LP bei LS. DP taip pat numato Nacionalinę mokslinių tyrimų ir inovacijų programą klimato kaitai ir atsinaujinančiai energetikai.

Švietimo įstaigos turi ugdyti visuomenės supratimą apie klimato ir aplinkos iššūkius. Stiprinti **aplinkosauginį švietimą mokyklų programose** numatė LSDP, TS-LKD, LS ir LP. LS taip pat numatė jį įtraukti į aukštojo mokslo programas, o TS-LKD žadėjo atnaujinti profesinio mokymo programas pagal žiedinės ekonomikos ir žaliojo kurso tendencijas. DP apie aplinkosauginį švietimą nekalba. Nė viena partija nenumato perkvalifikavimo dėl žaliojo pokyčio.

Skatinti verslo atsakingumą numato TS-LKD ir LSDP. LS ir DP apie tai neužsimena.

Apskritai LSDP rinkėjams įsipareigojo įgyvendinti naują žaliąjį susitarimą ir žadėjo ta linkme kreipti ir kitus sektorius. Žengti žaliuoju keliu žadėjo ir TS-LKD, LP bei LS, tačiau jų ekonominėse programose dominuoja tradicinės kryptys ir tikslai, o žaliąjį ekonomika daugiau suprantama ne kaip pertvarkos tikslas, o kaip papildoma priemonė ar atskiras ekonomikos segmentas. DP programa atrodo prasčiausiai, ji nenumato pamatinių pokyčių žalumo link.

2. Ekonomikos plėtra: dėmesys išteklių recirkuliacijai

Siekia įgyvendinti tam tikrus žiedinės (ciklų, išteklių cirkuliacijos / recirkuliacijos idėjomis grįstos) ekonomikos principus įrašyti:

- TS-LKD,
- LS,
- LP,
- LSDP programose.

Šių partijų programose rašoma apie atliekų mažinimą ir jose pamažu įtraukiama kitų žiedinės ekonomikos temų. Žiedinei ekonomikai dėmesio visai neskirta DP programoje. (Žodis „žiedinė“ joje pavartotas tik neredaguotame sakinyje, pametus žodį „ekonomika“.)

LSDP programoje ekonomikai skirtas skyrius pavadintas „Ekonominės politikos pertvarka: žaliojo augimo link“, jo įžanginėje dalyje žadama ypač daug dėmesio skirti žiedinei ekonomikai, vardijami jos uždaviniai, tačiau skirsnyje „tam, kad pasiektume šiuos tikslus, įsipareigojame“, iš esmės nėra žiedinės ekonomikos siekių. Deklaruoti ketinimai yra tik pirmas žingsnis perėjimo link, tačiau norint jį realiai įvykdyti, reikia užsibrėžti konkrečius siekius ir būdus, o jų partijos programoje trūksta.

TS-LKD programoje žiedinės ekonomikos siekiai įvardijami tiek ekonomikos, tiek aplinkosaugos skyriuose. Aptariant ekonomikos plėtojimo uždavinius žadamas dėmesys žaliajai ekonomikai: ketinama sukurti prielaidas nukreipti investicijas į perspektyviausius žaliosios ekonomikos segmentus. Aplinkosaugos skyrelyje žadama skatinti verslą diegti naujus gamybos standartus, kad produktus būtų galima pataisyti, pakartotinai panaudoti, o perdirbtas atliekas paversti naujais produktais.

LS ekonomikos skyriuje aptariamos mokesčių pertvarkos, tačiau žiedinės ekonomikos tikslų ar siekių nėra. Žiedinė ekonomika šios partijos programoje yra aplinkosaugos dalyje. LS labiausiai akcentuoja naujų darbo vietų kūrimą vystant žiedinę ekonomiką, pokyčius mato kaip vystymosi galimybę. Partija žada skatinti ekologinį projektavimą, ekologinę gamybą, produkcijos gamybą iš antrinių žaliavų ir pan.

Visų partijų programose rašoma apie **atliekas**. DP ketina sukurti racionalią jų tvarkymo sistemą, skatinančią mažinti atliekų kiekius bei minimizuoti pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai, bet vardindama siekius kalba tik apie perdirbimą. LS programoje, priešingai, į pirmą vietą keliamas atliekų mažinimas, teigiama, kad svarbiausias prioritetas yra atliekų mažinimas ir veikla be atliekų. LS įrašė siekį verslus be atliekų bei gyventojus, kurie neturi atliekų, skatinti socialinėmis bei ekonominėmis priemonėmis. LSDP programoje atliekų perdirbimas ir gamyba be atliekų tik minimi. TS-LKD įvardija siekius skatinti verslą, mažinantį atliekų susidarymą, ir užsibrėžia tikslą perdirbti bent 60 proc. komunalinių atliekų.

Partijos iš esmės **neapžvelgė taršiųjų sektorių**, išskyrus TS-LKD – ji paminėjo, kad atsisakys vienkartinio plastiko gaminių, o LS planuoja toliau skaitmeninti statybos sektorių.

Analizuojant programas matyti, kad partijos pasirengusios tam tikriems pokyčiams žiedinės ekonomikos link, tačiau siūlymai skirtingoms tokio modelio dalims yra nevienodai ambicingi ir konkretūs.

Labai daug dėmesio skiriama atliekų perdirbimui, o perteklinio vartojimo mažinimas, skatinimas skolintis ar taisyti daiktus konkrečiau nedetalizuojamas. Visoms partijoms trūksta konkrečių tikslų ir aiškių sprendimų, tik TS-LKD įvardijo konkretų tikslą perdirbti atliekas. TS-LKD, LSDP, LP ir LS programos vertintinos panašiai – kaip nukreiptos teisinga linkme, bet vis dar nepakankamai ambicingos ar konkrečios. DP programa atrodo prasčiausiai – apie žiedinės ekonomikos principus, išskyrus atliekų tvarkymą, joje išvis neužsimenama.

3. Ekonomikos plėtra: žemės ūkis

Partijų programose skiriama nevienodai dėmesio žemės ūkiui. Išskirtiniai TS-LKD pasiūlymai žemės ūkiui kitų temų skyriuose. Kitų partijų programose atskirai.

Nors TS-LKD programoje nėra žemės ūkio skyriaus, deklaruojamas įsipareigojimas sudaryti palankesnes sąlygas ūkininkams gauti ES paramą, ypač prisidedantiems prie agrarinio kraštovaizdžio įvairovės ir palankesnių priemonių apsaugoti biologinę įvairovę. Taip pat partija žada mažinti žalingas subsidijas. LSDP žada siekti tiesioginių išmokų suvienodinimo ES žemdirbiams bei teisingesnio jų skirstymo šalies viduje, orientuotis į mažus ir vidutinius ūkininkus ir numatyti išmokų lubas. Nors mažųjų ūkių rėmimas savaime gali reikšti draugiškesnį aplinkai ūkininkavimą, nenumatyta išmokomis kryptingai siekti aplinkosaugos tikslų. DP siekia tik suvienodinti tiesiogines išmokas ES.

LSDP ir TS-LKD žada skatinti **ekologinių ūkių plėtrą**, LS žada skatinti didelės gamtinės vertės ūkininkavimą, o DP žada remti ekologiškų produktų gamybą. Nė viena partija neįvardija konkretaus tikslo padėti augti ekologiškiems ūkiams.

Cheminių pesticidų naudojimą mažinti žadama LSDP programoje, o kitos partijos pesticidų nemini. Mineralinių trąšų naudojimą taip pat žada mažinti LSDP, o TS-LKD ir LS numato reglamentuoti arba nustatyti reikalavimus mineralinių trąšų naudojimui. Konkrečių tikslų programose nėra nurodyta.

Nė viena partija neįsipareigoja siekti, kad bent 10 proc. žemės ūkio žemės būtų **biologine įvairove pasižymintys kraštovaizdžio elementai**, nors jų apsaugą mini TS-LKD, LS ir DP.

DP programoje iškeltas siekis **skatinti nuoseklų žemės ūkio gamybos perėjimą prie mažų emisijų technologijų**, tačiau nepaaiškinama, kaip tai ketinama daryti. TS-LKD programoje ŠESD mažinimo siekių nėra. LS programoje klimato kaitos problemoms spręsti žadama užtikrinti technologijų, mažinančių žemės ūkio poveikį aplinkai, naudojimą. Taip pat siūloma skatinti tausiau išteklius naudojančių ir natūralių ūkininkavimo būdų taikymą. LSDP programoje rašoma apie tausų ir tikslų ūkininkavimą, kuris padėtų sumažinti iškastinio kuro, pesticidų bei mineralinių trąšų naudojimą ūkininkavimo veiklai, tačiau konkretesni siekiai neformuluojami.

Dirvožemio atkūrimo ir palaikymo svarbą įvardija LS ir LSDP, DP – tik dirvožemio rūgštėjimą, nors tai tik viena iš problemų greta organinės medžiagos mažėjimo, dirvožemio taršos ir erozijos. LS žada priimti Dirvožemio įstatymą, o LSDP – Dirvožemio valdymo programą, kad dirvožemiai būtų tvarkomi tvariai. DP žada tik kalkinimo darbus.

LS ir LSDP rašo apie **maisto grandinių trumpinimą**, taip sprendžiant socialines ir aplinkosaugos problemas. Sveiko maisto svarbą pripažįsta LSDP, LS ir LP, o maisto švaistymo problemą mini LSDP ir DP. Visos partijos, išskyrus TS-LKD, numato bioekonomikos plėtrą. LSDP akcentuoja aukštos pridėtinės vertės nišinius produktus, LS ypač daug dėmesio skirs atsinaujinančių energijos išteklių gamybai iš atliekų, o DP krypties nenurodo.

Žemės ūkio aspektais geriausiai vertintina LSDP programa dėl gana plačių siekių. TS-LKD programoje nėra žemės ūkio skyriaus, tačiau kituose išdėstyta nemažai aplinkosaugai svarbių pasiūlymų ir priemonių. LS programoje teigiamai vertintini tam tikri siekiai, tačiau daugelio svarbių temų neįtraukta. DP programoje rašoma mažiau ir abstrakčiai.

4. Konkreti problematika: klimatas

Klimato kaita minima visų partijų programose.

- LSDP išsako palaikymą Paryžiaus susitarimui, kuriame įsipareigota mažinti atšilimą, žada įgyvendinti žaliajį kursą, klimato kaitą mini daugelyje programos vietų, tačiau konkrečių tikslų (pvz. sumažinti ŠESD 60 proc. iki 2030 metų) programoje nėra.
- TS-LKD taip pat žada prisidėti prie klimato kaitos problemų sprendimo. Konkrečiai numatoma peržiūrėti finansinių instrumentų prioritetus, svarbiausią dėmesį skirti mažai CO₂ išmetančioms sritims, klimatui ir švariai energijai palankiems sprendimams finansuoti.
- LS žada mažinti pramonės „anglies pėdsaką“, imtis žaliojo kurso lyderystės, sudaryti sąlygas tapti klimatui neutraliais piliečiais. LS taip pat planuoja visuotinio ŠESD emisijų įkainojimo studiją. DP apie klimato kaitą tik užsimena.

LSDP žada ilgainiui **atsisakyti iškastinio kuro**, kitos partijos tokio siekio nekelia. Tai svarbus momentas – partijos vengia įsipareigojimų ką nors mažinti ar visai atsisakyti, verčiau renkasi kalbėti apie vystymąsi, inovacijas, naujas galimybes. Vystymasis ir inovacijos būtinos klimato kaitai stabdyti, tačiau čia taip pat svarbu atsisakyti ar mažinti klimatui žalingą veiklą, taip pat daug plačiau taikyti gamtai palankius sprendimus.

Visos partijos akcentuoja **plėtrą transporto srityje, ne apskaičiuotą ŠESD emisijų mažinimą.**

Programose kalbama apie oro uostų, jūrų uosto veiklos plėtrą, buvimą tranzito šalimi, o greta – apie **ekologiško transporto plėtrą.** Reikėtų principingiau pereiti nuo taršaus transporto prie klimatui neutralaus.

Visos partijos žada skatinti atsinaujinančių energijos išteklių (AEI) naudojimą. Šie siekiai svarbūs klimato kaitai. AEI plėtra turi būti tvari ir suderinama su biologinės įvairovės apsauga ir ekologinėmis ribomis.

Tai itin aktualu kalbant apie biokuro naudojimą, nes netviri biokuro plėtra reikštų natūralių miško ekosistemų nykimą.

Biokuro plėtros tvarumas minimas LSDP programoje, o LS ir DP programoje rašoma apie biokuro plėtrą, tačiau neužsimeinama apie tai, kad reikėtų siekti tvarumo. Jis partijų programose neįvardijamas ir kalbant apie kitus AEI šaltinius.

Visų partijų programose žadama **didinti miškingumą**, tačiau neaišku, kaip miškai bus naudojami ir ar pripažįstama brandžių miškų svarba. Miškai sugeria ir užrakina ŠESD, taip padeda neutralizuoti dujų išmetimą. Programose iš esmės nerašoma apie ŠESD mažinimą keičiant žemės naudojimo būdus ir taikant sprendimus atsižvelgiant į gamtos procesus.

Prisitaikymo prie klimato kaitos priemonės neišplėtotos nė vienos partijos programoje, nors yra minimos LP, LS ir LSDP. Šios partijos mini veiklos diversifikavimą, kooperaciją, perėjimą prie žiedinės ekonomikos. Atskiras prisitaikymo aspektas yra pasirengimas ekstremalioms situacijoms. Apsaugos nuo ekstremalių situacijų ir / ar krizių valdymo sistemą planuoja stiprinti TS-LKD ir LSDP.

Apskritai klimatui daugiau dėmesio skiriama LP, LS ir LSDP programose. Šios partijos pasisako už klimato kaitos mažinimą. LS ir LP programose klimato kaitos tema aptariama plačiausiai, formuluojami siekiai pramonės, transporto, energetikos sektoriuose. LP pabrėžia miestų urbanistikos, architektūros svarbą. LSDP kalba apie ūkininkavimo ir energetikos tvarumą ir aplinkai draugišką transportą.

TS-LKD programoje kalbama apie finansinių instrumentų prioritetus klimatui, AEI, mažų CO₂ išmetimų sritims, taip pat apie elektrinį transportą ir darnų judumą. DP žada ambicingai kovoti su klimato kaita ir skatinti technologijas, mažinančias šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir aplinkos oro teršalų išskyrimą. Tačiau skaitant ketinimus analizės pagrindu parengti šalies ir regionų ŠESD planus mažinti ŠESD atrodo, kad partija nesusipažinusi su strateginiu valstybės dokumentu – Nacionaliniu energetikos ir klimato srities veiksmų planu.

5. Konkreti problematika: miškai

Visose nagrinėtose partijų programose rašoma apie miškus, įvardijami miškų politikos siekiai.

- LSDP ir LS žada didinti Lietuvos miškingumą (socialdemokratai kelia ambicingiausią tikslą iki 2030 m. miškų plotą padidinti iki 44 proc. šalies teritorijos);
- DP tik nekonkrečiai žada plėsti valstybinius miškus;
- TS-LKD apie bendrą miškingumą programoje nekalba.

Ketinimai didinti miškų plotus atitinka žaliojo kurso gaires, tačiau svarbu ne tik miškų plotas, bet ir **būklė bei gamtinė vertė.** Partijos kelia skirtingus siekius, įvardija skirtingus būdus apsaugoti gamtinėms miškų vertybėms. TS-LKD užsibrėžė nekertamų (brandžių) miškų plotą padvigubinti, peržiūrėti miškotvarkos reikalavimus ir planavimą saugomose teritorijose, sukurti instrumentus palaikyti gerai gamtinių buveinių būklei. LSDP užsibrėžė labiau saugoti saugomų teritorijų miškus, teikti prioritetą vertybėms ir riboti plynus kirtimus, žada įsteigti Punios rezervatą. Panašiai kaip ir TS-LKD, socialdemokratai žada sukurti ES svarbos buveinių priežiūros programą, pabrėžia, kad reikalingas finansavimas. DP žada reglamentuoti plynus kirtimus, tačiau nepaaiškina, kaip reglamentavimas turėtų būti keičiamas, nes kirtimai ir dabar reglamentuojami. LS žada imtis didesnės vertingų miškų apsaugos, bet liberalizuoti ir intensyvinti ūkininkavimą, jų žodžiais, biologiškai mažaverčiuose miškuose.

Biokuro verslo plėtros suderinamumas su gamtosauginiais siekiais yra dviprasmiškas. Iš vienos pusės tai būdas mažinti iškastinio kuro poreikį, iš kitos – būtina atsižvelgti į ekologinius aspektus. LS programoje keliamas siekis Lietuvai tapti lydere pritaikant biomasę, o DP programoje ketinama skatinti biojėgainių statybą ir bioenergetikos plėtrą, siejant tai su miškininkystės sektoriumi. Šiose programose nekalbama apie biomasės naudojimo tvarumą. LSDP programoje minimas tvarumas ir darnumas biokuro srityje, tačiau nedetalizuojama, kaip jį užtikrinti.

Valstybė yra užsibrėžusi sukurti nacionalinę Miškų strategiją. Ją ruošiant būtina suderinti skirtingus interesus ir numatytas miškų valdymo kryptis. Todėl svarbu, kaip **partijos planuoja siekti sutarimo dėl miškų.** Apie nacionalinį susitarimą ir visų pusių telkimą pokyčiams rašoma TS-LKD ir LSDP programose. LS programoje ketinama apsiriboti patariamaisiais balsais ir iš esmės remtis miškininkystės mokslu, paprastai neapimančiu gamtosaugos.

TS-LKD ir LS kalba apie **galimybę išpirkti miško sklypus iš privačių savininkų**, kai kyla konfliktinės situacijos. LS taip pat kalba apie savininkų galimybes naudotis savo miškais kitai komercinei veiklai, nebūtinai susijusiai vien tik su medienos par davimu.

Visų partijų programose miškų tema pripažįstama svarbia ir sudėtinga. Kai kurios partijos kelia rimtus ir aiškius tikslus, bet visų programoms trūksta gylio, aprėpties ir, dažniausiai, konkretumo. LSDP programoje, atsižvelgiant į neūkinės miškų funkcijas, geriau suformuluoti ambicingesni siekiai. TS-LKD programos siūlymai dėl miškų taip pat vertintini teigiamai. DP programa atrodo prasčiausiai parengta dėl paviršutiniškumo ir nekonkretumo. LS programoje šalia teigiamų siūlymų akivaizdžiai orientuojamasi į verslo ir ūkinius poreikius, jie keliami aukščiau gamtosaugos.

6. Konkreti problematika: kita gyvoji ir negyvoji gamta

Kad išliktų biologinė įvairovė, reikalingas gana platus saugomų teritorijų tinklas. Be to, tokiose teritorijose ūkinė veikla turėtų būti pakankamai griežtai kontroliuojama. Apie saugomų teritorijų plėtrą užsimenama:

- TS-LKD programoje, tačiau konkrečių siekių ir tikslų nekeliama;
- LSDP, LS ir DP rašo apie miškingumo didinimą, tačiau naujieji miškų plotai savaime saugomomis teritorijomis netampa;
- LP gairėse išskiria „Natūra 2000“ programą. Ji populiarina miško terapiją;
- LSDP programoje užsibrėžiama saugomų teritorijų miškuose prioritetą skirti gamtinėms vertybėms, tačiau kitos saugomos teritorijos neminimos. Programoje kalbama apie gamtinių vertybių išsaugojimą apskritai, konkrečiau įsipareigojama skirti dėmesį Baltijos jūros faunos ir floros apsaugai, juodosioms (negyvosioms) zonoms mažinti;
- LS programoje rašoma apie saugomų teritorijų valdymo pertvarką, kompensacijų už apribojimus saugomose teritorijose mechanizmą, galimybę išsaugoti biologinę įvairovę ir kraštovaizdį.

Siekį apsaugoti gamtines buveines programose suformulavo TS-LKD, LSDP ir LS. LP kreipia dėmesį į tvarių miestų raidą ir kokybišką gyvenamąją aplinką. TS-LKD programoje pasisakoma glaustai: ketinama sukurti „ekonomiškai ir teisiškai pagrįstus instrumentus, padėsiančius palaikyti gerą gamtinių buveinių būklę“, taip pat - atkurti ir tvarkyti šlapynes. LSDP programoje buveinių apsaugos dalis išplėtota daugiau, žadama sudaryti ilgalaikę svarbiausių ES svarbos buveinių priežiūros programą, sukurti efektyvų ir prioritetais grįstą buveinių apsaugos finansavimo mechanizmą. LS žada imtis didesnės vertingų miškų apsaugos, tačiau liberalizuoti ir intensyvuoti ūkininkavimą kituose miškuose, o apie kitų tipų buveines neužsimena.

Visose partijų programose pripažįstamas **neigiamas žemės ūkio poveikis gyvajai gamtai** - įvardijami siekiai vienaip ar kitaip jį mažinti ir taip saugoti biologinę įvairovę. LSDP programoje - konkretesni siekiai mažinti žemės ūkio poveikį, spręsti problemas, kylančias dėl pesticidų ir mineralinių trąšų naudojimo. LS taip pat siūlo reglamentuoti mineralinių trąšų naudojimą - labiausiai dėl vandens taršos. Ekologišką ar gyvosios gamtos apsaugai palankų ūkininkavimą skatinti žada DP, TS-LKD, LSDP. Tačiau nė viena partija neįsipareigoja siekti, kad bent 10 proc. žemės ūkio žemės sudarytų biologine įvairove turtingi kraštovaizdžio elementai, nors jų apsaugą mini TS-LKD, LS ir DP.

Visos partijos rašo apie **vandens užterštumo mažinimą**, labai svarbų vandens buveinių apsaugai ir atkūrimui. Tik TS-LKD programoje žadama griauti žuvims migruoti trukdančias užtvankas ekologiniu požiūriu vertingose upėse. LSDP programoje žadama neleisti statyti naujų užtvankų. Šiuo metu aktualiau griauti esamas neretai jau apleistas užtvankas. Visos partijos žada rūpintis žuvų ištekliais, tačiau DP ir LS programose rūpestis labiau nukreiptas į žvejybos interesus. LSDP ir TS-LKD žada spręsti verslinės žvejybos ribojimo Kuršių mariose klausimą. LSDP žada ir griežtesnį aplinkosauginį jūros laivybos reglamentavimą.

Visų, išskyrus DP, partijų programose minimi siekiai dėl **darnesnės ir / ar žalesnės miestų plėtros**. Ypač LP. Tačiau nė vienoje iš nagrinėtų partijų programų nenumatomas plataus masto žalinimas, kaip įpareigoja Europos biologinės įvairovės strategija. Programoje saugoti viešąsias erdves ir žaliuosius plotus įsipareigoja LP ir LSDP.

Gyvosios gamtos aspektais išskirtinė LS programa. Nors globaliai biologinė įvairovė nyksta, LS programoje teigiama, kad „Lietuvos gyvosios gamtos gausa nuosekliai didėja“. Skaitant toliau aiškėja, kad partijai gyvoji gamta - iš esmės medžiogamoji fauna. Tad vietoje gyvosios gamtos apsaugos gairių pateikiama medžioklės programa. TS-LKD programoje, priešingai, vienintelėje iš nagrinėtų rašoma apie sugyvenimo su nepatogiomis rūšimis sprendimus, pavyzdžiui, gyvulių apsaugos nuo vilkų priemonių diegimą.

Gyvosios gamtos atžvilgiu geriau vertintina LSDP programa, apimanti didelę dalį gyvosios gamtos politikai svarbių potemių. Svarbūs punktai minimi TS-LKD programoje. Prasta šiuo klausimu LS programa. Joje deklaruojama tiek gyvajai gamtai palankių siekių, tiek gyvajai gamtai galimai žalingų ketinimų. DP programoje apskritai trūksta dėmesio gyvajai gamtai - jai skirtos dalies nėra, tam tikri siekiai išdėstyti rašant apie žemės ūkį.

7. Aplinkos apsaugos sistema

Visų partijų programose numatyta aplinkos apsaugos sistemos pokyčių, tačiau **nė viena tiesiogiai nenumato didesnio finansavimo**. Lietuva pagal finansavimą aplinkos apsaugai Europos Sąjungoje užima **26 vietą iš 27**.

Visos partijos žada **aplinkos monitoringo ir kontrolės pokyčius**. Ambicingiausius pertvarkos tikslus kelia TS-LKD, žada iš esmės peržiūrėti sistemą - nuo prevencijos stiprinimo, baudų neišvengiamumo, žalos atlyginimo iki kvalifikacinių ir analitinių gebėjimų stiprinimo, neetatinių aplinkos apsaugos inspektorių įtraukimo. LSDP pabrėžia konsultavimą ir metodinę pagalbą pažeidėjams bei paprastesnę sprendimų priėmimo procedūrą. DP programoje rašoma apie aplinkos stebėseną ir žadama didinti apsaugos pareigūnų atsakomybę bei gebėjimus įsisavinti ir efektyviai administruoti ES paramą. LS ir LP žada platų skaitmenizavimą, atskirti gamtos išteklių kontrolės funkcijas nuo gamtos išteklių naudojimo.

Visos partijos žada **viešojo sektoriaus pertvarkas**, taigi automatiškai – ir aplinkos apsaugos administravimo institucijų. Žadami orūs atlyginimai ir kvalifikacijos kėlimas.

- TS-LKD kelia konkretų tikslą, kad Valstybės tarnybos efektyvumo indekse Lietuva patektų tarp dešimties geriausių Europos šalių (šiandien – 20 vieta).
- DP ruošiasi naikinti laisvus etatus, o tai tik dar labiau padidintų audito įvardintas aplinkos apsaugos sistemos problemas. DP taip pat žada tikslinti Aplinkos ministerijos funkcijas ir sritis, stiprinti institucinius gebėjimus įsisavinti ir administruoti ES struktūrinių fondų paramą – tai dar labiau tolintų šios institucijos aplinkosauginę misiją.
- LS taip pat žada pokyčių – peržiūrėti Aplinkos ministerijos funkcijas, pervadinti ją Darnaus vystymosi ministerija. Tačiau nerimą kelia besikartojantis siekis viešuosius objektus ir investicijas vertinti išskirtinai per pridėtinę vertę ir kaštus.

Visos partijos žada stiprinti **visuomenės informavimą ir dalyvavimą priimančiais sprendimais**. TS-LKD programoje tam teikia išskirtinį dėmesį ir prioritetą. Nustebino LSDP pasiryžimas išbandyti pasaulyje vis plačiau taikomas svarstomosios ir dalyvaujamosios demokratijos priemones. LS žada skatinti nevyriausybių organizacijų veiklą ir plėtrą, o aplinkosaugos srityje pabrėžia informuoto ir konstruktyvaus aktyvizmo svarbą.

TS-LKD, LSDP ir DP žada **stiprinti analitinius gebėjimus**, kurti analitinius centrus ir ugdyti kompetencijas. Taip pat žada lėtinti įstatymų ir sprendimų priėmimą. Tiesa, kelia abejonių DP planai, nes neįmanoma tuo pat metu stiprinti analitinių gebėjimų ir mažinti etatus bei išlaidas. LS nedetalizuodama žada efektyvų, įrodymais ir gerąja praktika grįstą viešojo sektoriaus sprendimų priėmimą.

Pagal tai, kaip siūloma stiprinti aplinkos apsaugos sistemą, geriausiai vertintina TS-LKD, ji programoje šiai temai skyrė daug dėmesio ir aprėpė daug svarbių klausimų.

Silpnesnės atrodo LSDP ir LS, jų keliami tikslai mažiau detalizuoti ir abstraktesni. DP programa šiuo aspektu vertintina blogai, nes planuojami veiksmai greičiausiai tik gilins audito nurodytas problemas.

8. Apibendrinimas; akcentai, į ką atkreipti dėmesį

Klimato kaita minima visų parlamentinių partijų programose.

- **LSDP** išsako palaikymą Paryžiaus susitarimui, žada įgyvendinti žaliąjį kursą, klimato kaitą mini daugelyje programos vietų, tačiau konkrečių tikslų nekelia.
- **TS-LKD** taip pat žada prisidėti prie klimato kaitos problemų sprendimo. Konkrečiai numatoma peržiūrėti finansinių instrumentų prioritetus, daugiausia dėmesio skirti mažai CO₂ išmetančioms sritims, klimatui ir švariai energijai palankiems sprendimams finansuoti.
- **LS** žada mažinti pramonės anglies pėdsaką, imtis žaliojo kurso lyderystės, sudaryti sąlygas tapti klimatui neutraliais piliečiais. LS taip pat planuoja visuotinio ŠESD emisijų įkainojimo studiją.
- **LSDP** žada ilgainiui atsisakyti iškastinio kuro, kitos partijos tokio siekio nekelia. Partijos vengia įsipareigojimų ką nors mažinti ar visai atsisakyti, verčiau renkasi vystymosi, inovacijų, naujų galimybių retoriką.

Visos partijos akcentuoja **transporto plėtrą**, o ne apskaičiuotą ŠESD emisijų mažinimą.

Visos partijos žada skatinti atsinaujinančių energijos išteklių (AEI) naudojimą.

Visų partijų programose žadama didinti miškingumą, tačiau neaišku, kaip miškai bus naudojami.

Priemonės prisitaikyti prie klimato kaitos neišplėtotos nė vienos partijos programoje, nors minimos LP, LS ir LSDP, nurodant veiklos diversifikavimą, kooperaciją, perėjimą prie žiedinės ekonomikos. Klimato kaitos aspektais geriau vertintinos LP, LS, LSDP ir TS-LKD programos. DP, LT apie klimato kaitą tik užsimena. LLRA-KŠS, LSDDP programos deklaratyvios.

Daugiausiai ir įvairiuose kontekstuose klimato kaita minima LŽP programoje. Formaliai Lietuvos žaliųjų partijai atstovauja Seimo narys Algirdas Butkevičius. Tačiau jis nėra šios partijos narys. A. Butkevičius priklauso Mišriai Seimo narių grupei ir yra Biudžeto ir finansų komiteto pirmininko pavaduotojas. LŽP neturi didelių galimybių pateikti savo programines nuostatas Seime.

Visų partijų programose numatyta aplinkos apsaugos sistemos pokyčių, tačiau nė vienoje tiesiogiai nenumatoma didesnio sistemos finansavimo. Lietuva pagal aplinkos apsaugos finansavimą Europos Sąjungoje užima 26 vietą iš 27.

Žalioji kursas numato, kad ekonomika ir gyvenimo būdas turi būti pertvarkyti, kad:

- Iki 2050 m. Europos Sąjungos poveikis klimatui taptų neutralus (Klimato veiksmų tinklas, angl. *Climate action network*, remiantis moksliniais tyrimais, terminas trumpinamas iki 2040 m.);
- Iki 2030 m. būtų sustabdytas biologinės įvairovės nykimas ir ji pradėtų atsigaivinti;
- Oro, vandens ir dirvožemio tarša taptų nuline.

Kad būtų pasiekti šie tikslai, reikia dabartinio ekonominės veiklos modelio pokyčių.

Parlamentinės partijos kartu su Vyriausybe turi svertų perorientuoti dabartinę gamtos išteklius eikvojančią ekonomiką į darnią ateities ekonomiką. Jų sprendimai, pasiruošimas ir sėkmė derybose dėl Lietuvos įsipareigojimų nulems, ar būtiniems pokyčiams bus padėti pamatai.

**ANALITINĖS APŽVALGOS
B PAVYZDYS**

Biuletenio tematika ir tema

Nacionalinių strategijų ir strateginių sprendimų sąveika politinėje komunikacijoje. Nacionalinio saugumo ir energetikos dimensijos viešojoje erdvėje: dokumentų ir pareigūnų komunikacija

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

Elektros vartojimo efektyvumo didinimas: daugiabučių namų modernizavimo eigos vertinimų ir rekomendacijų apžvalga

Esminiai žodžiai

Daugiabučiai; daugiabučių modernizavimas; elektros vartojimo efektyvumas; energetikos srities interesų grupės

Serija ir registracijos numeris

V-2021-2 (daugiabučių energetinis efektyvumas ir modernizavimas)

Leidimo data

2021-05-10

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

Analitinė apžvalga Kita

Šaltiniai: kategorijos

Teisės aktai Politinė komunikacija
 Analitinių centrų kūriniai / leidiniai Žiniasklaidos turinys
 Socialinių tinklų turinys Statistiniai duomenys Mokslo darbai
 Metainformaciniai produktai Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai nuo - iki

2020-05-01 -
2021-05-01

Šaltiniai: kalbos

Lietuvių k. Lenkų k.
 Anglų k. Kitos ES kalbos
 Rusų k. Kitos

Kontaktiniai duomenys

Nacionalinės bibliotekos Informacijos politikos ir analitikos skyriaus vadovas Magnus Tomas Kėvišas, analitinės produkcijos redaktorė / sklaidos koordinatore Milda Myštaitaitė, tel.+370 5 239 8366, analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109, Vilnius.

Citavimui (pagal APA pavyzdį)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos politikos ir analitikos skyrius (2021). *Elektros vartojimo efektyvumo didinimas: daugiabučių namų modernizavimo eigos vertinimų ir rekomendacijų apžvalga (V-2021-2)*. Vilnius.

Turinio apžvalga

Apžvalgoje analizuojamos skirtingų interesų grupių, susijusių su daugiabučių modernizavimu, **nuostatos, tikslai ir veikimo būdai, norai**, siekiant vienaip ar kitaip paveikti daugiabučių modernizacijos procesą, atskleidžiantys daugiabučių renovacijos padėtį Lietuvoje. Šiame darbe:

- aprašoma, **kaip vertinamas daugiabučių renovacijos** tempas;
- **įvardijami veiksniai**, suinteresuotų šalių požiūriu, **lemiantys vienokį ar kitokį tempą**;
- apžvelgiama, **ko**, anot dalyvių, **reikia sklandžiai renovacijai**;
- atskleidžiamas požiūris į pandemijos pasekmes daugiabučių atnaujinimo procesui.

1. Įžanga

Pasak Valstybės kontrolės, **Lietuvoje yra 38 tūkst. daugiabučių, juose gyvena daugiau kaip pusė gyventojų**. Didelė dalis (35 000, arba 90 proc.) **šių namų pastatyti iki 1993 m. ir energetiškai neefektyvūs**. Jų šiluminės energijos **sąnaudos du kartus didesnės** nei daugiabučių, pastatytų po 1993 m., ir siekia 160–180 kWh / m² per metus.¹

Valstybės kontrolės duomenimis, 2017–2018 m. modernizuota vidutiniškai 313 daugiabučių, todėl, nesikeičiant modernizavimo tempams, visų daugiausiai šiluminės energijos sunaudojančių daugiabučių modernizavimas galėtų būti baigtas tik po 100 metų. **2020 m. modernizuoti 304 pastatai, 2021 m. – 81.**²

Europos Sąjungos (ES) tikslas – pasiekti, kad ne vėliau kaip 2050 m. pastatuose energija būtų vartojama ypač efektyviai, o pastatai pertvarkyti taip, kad energijos sąnaudos būtų beveik nulinės ir mažinamas anglies dioksido išmetimas. To iš Lietuvos, kaip ir kitų ES šalių, reikalauja Europos Komisija. Europos Parlamento ir Tarybos Energijos vartojimo efektyvumo direkty-

¹ Aukščiausioji audito institucija (2020 m. sausio 20 d.). *Daugiabučių namų atnaujinimas (modernizavimas)*. Aukščiausioji audito institucija, 2020 m. sausio 20 d., Nr. VAE-1. Prieiga per internetą: https://www.eurosai.org/handle404?exporturi=/export/sites/eurosai/content/documents/audit/1_Ataskaita_Daugiabuciu_namu_atnaujinimas_modernizavimas-1.pdf

² *Daugiabučių renovacija karantino metu: gyventojų konsultacijų stygius*. (2021 m. balandžio 1 d.). Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/nekilnojamasis-turtas-statyba/2021/04/01/daugiabuciu-renovacija-karantinu-metu-gyvu-konsultaciju-stygius&FiZWk>

voje³ taip pat numatyta, kad šalis narės turi parengti ilgalaikę pastatų atnaujinimo strategiją, kurioje būtų apibrėžta politika ir numatytos priemonės skatinti ekonomiškai efektyvų ir keliais etapais vykdomą pastatų modernizavimą.

Šiuo metu Lietuvoje **renovuoti 3329 daugiabučiai, t. y. 9 proc. visų senųjų daugiabučių**, pastatytų pagal techninius standartus, galiojusius iki 1993 metų. Daugiausia daugiabučių renovuota **Birštono, Druskininkų, Ignalinos rajono, Palangos miesto ir Molėtų rajono** savivaldybėse. Tai renovacijos lyderės.⁴

Ši daugiabučių renovacijos situacijos ir vertinimo apžvalga rašoma atsižvelgiant į Seimo pavasario darbų programoje siūlomą teisės akto projektą „Dėl daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) proceso reglamentavimo ir vykdomų programų įgyvendinimo administravimo tobulinimo“.

2. S. Skvernelio Vyriausybė

S. Skvernelio vadovaujamos Vyriausybės programoje buvo žadama atnaujinti 500 daugiabučių per metus. 2016 metais baigti 786 renovacijos projektai, 2017 m. – 403, 2018 m. – 224, 2019 m. – 269, o 2020 m. – 304 projektai.⁵ Kalbas, kad renovacijos procesas šalyje sustojęs, Vyriausybės atstovai neigė.

2020 m. sausio pabaigoje Valstybės kontrolė paskelbė, kad pagal dabartinius tempus visi namai bus modernizuoti tik po šimto metų. Tuometis viceministras Marius Narmontas pabrėžė, kad dalis gyventojų namus renovuoja be valstybės paramos arba ji būna dalinė, tad šie pastatai neįskaičiuojami į bendrą statistiką. Aplinkos viceministras 2020 m. kovo 29 d. atkreipė dėmesį, kad kiekvienas daugiabutis renovuojamas skirtingai.⁶

Anot jo, ministerija skatina **kompleksinį kvartalų atnaujinimą** modernizuojant pastatus. Į šiuos darbus įeina ne tik energetinė gyventojų gerovė – taip pat ir aplinkos sutvarkymas ir pritaikymas, viešųjų erdvių atnaujinimas ir kt. Juolab, anot buvusio viceministro, Lietuvoje daugiabučiai atnaujinami ne tik per Aplinkos ministerijos kuruojamą programą.

„Vienokiu ar kitokiu būdu renovuotų arba dalinai renovuotų namų yra apie 80 proc. Jeigu eisit per miestą, pamatysit, kad dauguma langus yra pasikeitę, dauguma yra ir duris susitvarkę, – tikino M. Narmontas. – Mums reikia kalbėti ne apie šimto metų laikotarpį, o apie finansines galimybes renovuoti arba dalinai renovuoti pastatus. Tokiu būdu mums šimto metų nereikės, visas procesas bus greitesnis.“

2019 m. Aplinkos ministerija pristatė naują daugiabučių modernizavimo programą – parama teikiama tik šilumos sistemoms pertvarkyti, o atnaujinti likusio pastato struktūros nenumatyta. Šią programą ministerija žadėjo plėsti – suteikti gyventojams galimybę pasiskolinti pinigų atitvarų renovacijai – sienoms ir stogui apšiltinti.⁷

Buvęs aplinkos viceministras M. Narmontas nesutiko, kad renovacijos procesai sustoję, ir išvardijo priemones, kurių svarbu imtis, kad daugiabučių modernizacija būtų spartesnė – labiausiai pabrėžė **kvartalinės renovacijos naudą**.

3. I. Šimonytės Vyriausybė

Dabartinė Vyriausybė savo programoje **žada renovacijos bangą – 1000 renovuotų daugiabučių per metus**. Vyriausybės programoje iškeltas siekis iki 2030 m. bent 15 proc. rangos darbų susieti su esamų pastatų rekonstrukcija.⁸

2021 m. kovo 24 d. aplinkos viceministras Darius Kvederavičius teigė, kad ministerijos tikslas yra 2024–2025 metais pasiekti, kad per metus būtų renovuojama 1000 daugiabučių.⁹ Kitaip, anot jo, tempas bus toks, kad pagrindinę renovacijos bangą teks nukelti vėlesniems laikotarpiais. „Ambicija yra įvardyta Vyriausybės programoje“, – teigė viceministras.

³ Europos Parlamento ir Tarybos 2012-10-25 direktyva 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo, iš dalies keičianti direktyvas 2009/125/EB ir 2010/30/ES bei panaikinamos direktyvos 2004/8/EB 4 str.

⁴ Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programa (n. d.). Prieiga per internetą: <https://map.betalt.lt/>

⁵ *Daugiabučių namų renovacija vyksta vėžlio žingsniu: negi užtruks visą 100 metų? /* parengė Alfredas Zdrumys. (2020 m. rugpjūčio 15 d.). Prieiga per internetą: <https://www.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/daugiabuciu-namu-renovacija-vyksta-vezlio-zingsniu-negi-uztruks-visa-100-metu-980902>

⁶ Karsokaitė, V. (2020 m. kovo 9 d.). *Ministerija neigia, kad renovacija sustojo: siūlys atnaujinti ir privačius namus*. Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/kvadratinis-metras/nekilnojamosis-turtas/ministerija-neigia-kad-renovacija-sustojo-siulyts-atsinaujinti-ir-privatiems-namams-973-1287022>

⁷ Matusas, A. (2020 m. kovo 29 d.). *Lėtos apšukos, o dabar ir karantinas: ar daugiabučių renovacija Lietuvoje netaps šimtmetį truksianti misija?* Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1154139/letos-apsukos-o-dabar-ir-karantinas-ar-daugiabuciu-renovacija-lietuvoje-netaps-simtmeti-truksianti-misija>

⁸ Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos. Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. XIVP-90. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3955e800388111eb8c97e01ffe050e1c>

⁹ Maciūnaitė, J. (2021 m. kovo 4 d.). *Ekspertai įspėja, kad senieji daugiabučiai – apvertktinos būklės: numatyti įspūdingi renovuojamų pastatų skaičiai*. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/bustas/statyba/ekspertai-ispeja-kad-senieji-daugiabuciai-apvertktinos-bukles-numatyti-ispudingi-renovuojamu-pastatu-skaiciai.d?id=86767985>

Pasak D. Kvederavičiaus, tam, kad užsibrėžti tikslai būtų pasiekti, reikia padaryti nemažai namų darbų. Pavyzdžiui, numatyta daug proceso, kurio tempas šiuo metu nepakankamas, pokyčių. **D. Kvederavičius teigia, kad formuojamas kompetencijų centras**, siūloma sukurti intelektualinį potencialą, pasitelkiant Aplinkos ministerijos valdomą Būsto energijos taupymo agentūrą (BETA) ir Aplinkos projektų valdymo agentūrą (APVA). „Turime galbūt peržiūrėti ir paskirstyti finansavimo sistemą, **nukreipti ją labiau į kvartalinę renovaciją**, nes kalbama daug, tačiau kol kas kvartalinė renovacija palikta“, – teigė aplinkos viceministras.

„Praėjusių metų [2020 m. – aut. past.] renovacijos rezultatai buvo labai nuvilniantys, tai tikimės, kad priemonių visuma, kuri kuriama ilgalaikės renovacijos strategijoje, veiksmy plane, padės mums įjungti renovaciją ir pasiekti ambicingus tikslus“, – sakė D. Kvederavičius.

Ilgalaikė renovacijos strategijai, kurios reikalauja Europos Sąjunga ir kurią metus vėlavo pateikti Lietuva, pritarta 2021 metų kovo 31 dieną. Joje matomas Vyriausybės siekis renovuoti 1000 daugiabučių per metus, numatomas minėto specialaus Pastatų renovacijos kompetencijų centro kūrimas. Apie tokius planus Aplinkos ministerija skelbė vasarį ir teigė, **kad centras užtikrins renovacijos proveržį** – efektyviau vieno langelio principu koordinuos ir valdys šį procesą.¹⁰ Šioms Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti įstatymo pataisoms Seime pritarta 2021 metų balandžio 29 dieną.

Pasak aplinkos ministro Simono Gentvilo, strategijoje iki 2050 metų numatomi **trys pagrindiniai tikslai**: sumažinti energijos vartojimą pastatams, atsisakyti iškastinio kuro pastatams šildyti ir pasiekti nulines CO₂ emisijas.¹¹

Įgyvendinant šiuos strateginius tikslus, planuojama iki 2050 metų pasiekti tokius rodiklius (lyginant su 2020 m.):

- **sumažinti metinį pastatų fondo pirminės energijos vartojimą** iki 16,2 TWh (~60 proc.);
- **sumažinti metinį pastatų fondo pirminės energijos iš iškastinio kuro vartojimą** iki 0 TWh (100 proc.);
- sumažinti metinį pastatų fondo CO₂ emisijų kiekį iki 0 mtCO₂ (100 proc.).¹²

Planuojami ir renovacijos tempai (1 lentelė).

1 lentelė. Numatyti renovuoti daugiabučiai ir individualūs pastatai iki 2050 metų, I. Šimonytės Vyriausybės planas.
© LR Vyriausybė. Aplinkos ministerijos duomenys.

Pastatai	Mato vnt.	2021-2023	2024-2030	2031-2040	2041-2050
Daugiabučiai	vnt. per metus	760	1086	1083	934
Individualūs	vnt. per metus	6500	8485	12 702	14 953

Prie daugiabučių renovacijos **prisideda ir Energetikos ministerija. Didinti elektros energijos naudojimo efektyvumą turint tikslą ženkliai sutaupyti šiluminės energijos** – vienas iš Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos (NENS) tikslų. Joje rašoma, kad bus siekiama skatinti kompleksinę daugiabučių gyvenamųjų ir viešųjų pastatų atnaujinimą, **prioritetą teikiant gyvenamųjų kvartalų renovacijai**, ir iki 2020 metų atnaujintuose daugiabučiuose, gyvenamuosiuose ir viešuosiuose pastatuose sutaupyti apie 2,6–3 TWh energijos, o iki 2030 metų sutaupyti 5–6 TWh energijos.¹³

2021 m. balandžio 22 d. vyko neformalus ES energetikos ministrų susitikimas, kurio metu diskutuota dėl bendrijos renovacijos tikslų ir iššūkių.¹⁴ Valstybės narės pristatė nacionalinius planus ir planuojamas investicijas.

Energetikos ministras Dainius Kreivys akcentavo, kad Lietuvos Vyriausybės patvirtinta ilgalaikė renovacijos strategija itin ambicinga, tačiau sparčiai **didėjantys tempai kels nemažai iššūkių**. Tiek Lietuvos ekonomikos gaivinimo plane, tiek planuojant ES struktūrinių fondų lėšas numatyta svarių investicijų į renovaciją, tačiau realiai pasiekti tikslui, kad 2050 m. visas Lietuvos pastatų fondas būtų neutralus klimatui, investicijų reikės gerokai daugiau. Taip pat, anot jo, reikės spręsti statybos sektoriaus pajėgumą, kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą.

Pernai Vyriausybę modernizuotų daugiabučių skaičius nuvylė, o tempai pasirodė ne tokie, kokių reikia, todėl buvo išskirti ambicingi tikslai. Jiems pasiekti **suplanuota kurti Pastatų renovacijos kompetencijų centrą ir finansavimo sistemą nukreipti į kvartalinę renovaciją**. Energetikos ministras įvardijo, kad didėjant renovacijos tempams kils tam tikrų iššūkių.

¹⁰ Pritarta pastatų renovacijos strategijai: keliame trys pagrindiniai tikslai. (2021 m. kovo 31 d.). Prieiga per internetą: <https://sa.lt/pritarta-pastatu-renovacijos-strategijai-iskelti-trys-pagrindiniai-tikslai/>

¹¹ Vyriausybė pritarė pastatų renovacijos strategijai. (2021 m. kovo 31 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/verslas/nekilnojamas-turtas/vyriausybe-pritare-pastatu-renovacijos-strategijai.d?id=86836049>

¹² Lietuvos ilgalaikė pastatų renovacijos strategija, 2-3. (n.d.). Prieiga per internetą: <https://epilietis.lrv.lt/uploads/epilietis/documents/images/Lietuvos%20ilgalaik%C4%97%20pastat%C5%B3%20renovacijos%20strategija.pdf>

¹³ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (2018). Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija, 29. Prieiga per internetą: https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/Nacionaline%20energetines%20nepriklausomybes%20strategija_2018_LT.pdf

¹⁴ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija. (2021). ES energetikos ministrų susitikime diskusijos apie energetikos konkurencingumą, gaminančius vartotojus ir renovacijos tikslus. Prieiga per internetą: <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/es-energetikos-ministru-susitikime-diskusijos-apie-energetikos-konkurencinguma-gaminancius-vartotojus-ir-renovacijos-tikslus>

4. Būsto energijos taupymo agentūra

Anot Būsto energijos taupymo agentūros (BETA) direktoriaus, **renovacija vyksta gana sparčiai**.¹⁵ Kaip nurodyta įstaigos internetiniame puslapyje¹⁶, agentūra teikia konsultacijas ir pagalbą būsto savininkams daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) klausimais, vertina ir derina pateiktus investicinius planus, pirkimų dokumentus, bendradarbiauja su savivaldos institucijomis. Ši agentūra buvo įkurta 2013 metų vasario 19 dieną.

2017 m. lapkričio 1 d. keitėsi Valstybės paramos daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) teikimo įstatymas ir nuo tada teigiama, kad vertinant naujausias paraiškas, taikomi kitokie kriterijai, nei ankstesniais metais. Nuo 2018 metų **prioritetas, anot BETA, teko savivaldybių parengtoms paraiškoms, įtrauktoms į energetinio efektyvumo didinimo programas**. Tai reiškia, kad savivaldybės nuo tada skatinamos atnaujinti ne pavienius namus, o **daugiabučių grupes viename kvartale**.

2020 m. rugsėjį BETA direktorius Valius Serbenta teigė, kad jau akivaizdu, jog, kol bus atnaujinami tik pavieniai pastatai, nebus tinkamai parenkamos ir įgyvendinamos kompleksinės energetinio naudingumo didinimo priemonės, sunku tikėtis didesnio energetinio naudingumo atskiros savivaldybės, o tuo labiau – valstybės mastu.¹⁷ Tos pačios nuomonės V. Serbenta laikėsi ir komentuodamas Lietuvos ilgalaikę daugiabučių renovacijos strategiją: „Daugiabučių pastatų renovacijos tempų prognozė strategijoje paremta tuo, kad atnaujinimas ir toliau bus vykdomas vadovaujantis kvartalinės renovacijos principais. Tai rodo dabartinių tendencijų tęstinumą“.¹⁸

V. Serbenta minėjo ir tinkamą savivaldybių pasiruošimą: „Juolab kad tolesniems žingsniams yra pasirengusios ir šalies savivaldybės – jų sukaupta patirtis ir įgytos kompetencijos leidžia pereiti prie kompleksinių energinio naudingumo didinimo programų įgyvendinimo, **atnaujinant šilumos gamybos ir tiekimo sektorių, gatvių apšvietimo tinklus, inžinerinę infrastruktūrą, taip pat ir gyvenamąją aplinką**“.¹⁹

V. Serbenta akcentavo, kad, siekiant mažinti šilumos gamybos sąnaudas, savivaldybėms svarbu kuo kruopščiau derinti pastatų modernizavimą kartu su šilumos tiekimo sistemų atnaujinimu. „Efektyviausia, kai renovuojami pastatai grupuojami kvartalais, o ne „išmėtyti“ po visą miestą. Tokiu atveju kartu su renovacija galima atnaujinti ir CŠT infrastruktūrą, kuri iš karto pritaikoma prie pasikeitusių šilumos vartotojų poreikių.“²⁰ BETA skatino savivaldybes rengti kvartalų energetinio naudingumo programas ir stebėti, kaip dėl renovacijos keičiasi situacija šilumos gamybos sektoriuje, planuoti ir įgyvendinti priemones, kad tiekimo ir gamybos sektorius dėl renovacijos nenukentėtų.²¹

BETA nuomone, kad renovacija taptų spartesnė, **reikia skatinti kvartalinę renovaciją** ir pereiti prie kompleksinių energinio naudingumo didinimo programų įgyvendinimo. Anot agentūros, svarbu nepamiršti šių darbų derinti su šilumos tiekimo ir gamybos sektoriumi.

5. Savivaldybės

BETA duomenimis, įgyvendinant daugiabučių namų atnaujinimo programą, nuo 2013 iki 2020 m. pabaigos Lietuvoje atnaujintas 2631 daugiabutis arba daugiau kaip 72 tūkst. butų. Didžioji dalis (beveik 80 proc.) daugiabučių atnaujinama per **savivaldybių energetinio efektyvumo didinimo programas**.

2020 m. spalio 1 d. Lietuvos savivaldybių asociacijos prezidentas Mindaugas Sinkevičius teigė, kad savivaldybės stengiasi gyventojus skatinti ir raginti renovuoti daugiabučius.²² „Dabar renovacija vyksta ristele, o turėtų vykti šuoliais“, – sakė M. Sinkevičius, turėdamas omenyje, kad iki 2050 m. turime pasiekti užsibrėžtus tikslus. Jis taip pat pastebėjo, kad daugiabučių renovacija greičiau vyksta mažesniuose miestuose, pavyzdžiui, Ignalinoje, tačiau šiek tiek stringa didesniuose miestuose. Visgi M. Sinkevičius patikino, kad savivaldybės yra pasirūšusios padėti.

Kaip minėta, vertinant renovacijos rezultatus savivaldybėse, **išskirtinė Ignalina**, čia **atnaujinti visi energetiškai neefektyvūs pastatai**. Druskininkuose nuo 2013 m. atnaujinti 99 daugiabučiai, Jonavoje – 83, Palangoje – 71. Didžiųjų miestų tarp

¹⁵ Sėrikovė, V. (2020 m. rugsėjo 28 d.). *Daugiabučių namų atnaujinimo programa vyksta sparčiai, bet ar to užteks?* Prieiga per internetą: <https://sa.lt/daugiabuciu-namu-atnaujinimo-programa-vyksta-sparciai-bet-ar-to-uzteks/>

¹⁶ Būsto energijos taupymo agentūra (BETA) (n. d.). Prieiga per internetą: <http://www.betal.lt/apie-apie-mus>

¹⁷ Žr. 15 išnašą.

¹⁸ Būsto energijos taupymo programa. (2020 m. spalio 1 d.). *Lietuvoje planuojama atnaujinti 30 tūkst. daugiabučių*. Prieiga per internetą: <http://betal.lt/naujienos/18/lietuvoje-planuojama-atnaujinti-30-tukst-daugiabuciu:93>

¹⁹ Žr. 15 išnašą.

²⁰ *Ar renovuotų namų gyventojams didėja šildymo kaina?* (2021 m. balandžio 20 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/partnerio-turinys/naujienos/ar-renovuotu-namu-gyventojams-dideja-sildymo-kaina.d?id=86975365>

²¹ Žr. 15 išnašą.

²² Merkytė, V. (2020 m. spalio 1 d.). *Pristatė ilgalaikę pastatų renovacijos strategiją: dėmesio sulauks ne tik daugiabučių, bet ir nuosavų namų gyventojai*. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/bustas/nt-rinka/pristate-ilgalaikie-pastatu-renovacijos-strategija-demesio-sulauks-ne-tik-daugiabuciu-bet-ir-nuosavu-namu-gyventojai.d?id=85380959>

lyderių nėra. Trijuose didžiuosiuose šalies miestuose nuo 2013 m. renovuota apie 20 proc. visų nuo tų metų renovuotų daugiabučių. Vilniuje – 195, Kaune – 189, Klaipėdoje – 143.²³ „Dabar reikėtų lyderystę perimti didiesiems miestams“, – teigė buvęs aplinkos viceministras Marius Narmontas.²⁴

Anot jo, reikia paraginti ir didžiąsias savivaldybes ne tik deklaruoti, kad renovacija rūpi, bet ir įgyvendinti projektus, prisidėti tiek prie pokalbių su gyventojais, **formuoti kvartalus, kad būtų renovuojami ne pavieniai namai**, tiek papildomai skatinti. „Turime labai gerų pavyzdžių, kai savivaldybės teikia papildomą paramą perplanuodamos poilsio, parkavimo aikšteles ir kompleksiskai sutvarkydamos visą aplinką. Kaip žinia, Vilnius irgi tokius sprendimus priima“, – komentavo M. Narmontas.

Anot dabartinio aplinkos viceministro D. Kvederavičiaus, **renovacijos skirtumai savivaldybėse rodo savivaldos darbo vaisius**.²⁵ „Tai rodo savivaldos aktyvumą ir reikšmę. Taip pat tai reiškia, kad be savivaldos įsitraukimo tas procesas yra sudėtingas ir lėtas. Tad tai irgi viena iš pagrindinių veiklos krypčių, padėti savivaldai, kelti kvalifikacijas ten, kur jų nėra, duoti įrankius, bendrauti su gyventojais“, – komentavo jis. Ir tai skiriasi nuo V. Serbentos pasisakymo, kad savivaldybės jau yra pasiruošusios.

Vilniaus miesto savivaldybė skaičiuoja, kad iš daugiau nei 7 tūkst. sostinės daugiabučių apie 6 tūkst. statyti iki 1980-ųjų. Savivaldybės Statinių naudojimo priežiūros poskyrio vedėja Stasė Kvedarienė 2020 m. rugpjūtį sakė, kad jau baigta apie 260 [šiuo metu 300 – aut. past.] daugiabučių renovacijos projektų, o tai sudaro apie 7 proc. renovuotinių daugiabučių. Pasak jos, planuojama kasmet Vilniuje atnaujinti apie 100 daugiabučių.²⁶

Vis dėlto 2020 m. liepą atliktas naujienų portalo *15min.lt* tyrimas atskleidžia, kad **Vilnius tarp kitų miestų atrodo itin prastai**,²⁷ o sostinės vicemeras konservatorius Valdas Benkuskas pripažino, kad pagal dabartinę situaciją bus sutvarkytas tik kas dešimtas daugiabutis.

V. Benkunsko teigimu, per 15 metų, kai buvo pradėta iš ES paramos renovuoti daugiabučius, **ne kartą keitėsi paramos sąlygos, intensyvumas**, ir čia, anot jo, matyt, ta pati biurokratinė tvarka, **žmonėms atrodanti nepatraukli, bauginanti**. Taip pat, pasak vicemero, galų gale neišaiškinama nauda, kodėl tuos namus reikia renovuoti. Jis teigia, kad žmones atgraso galimai per maža valstybės parama, per didelės biurokratinės kliūtys, įsipareigojimai, bankų paskolos. Paklaustas, koks yra savivaldybės vaidmuo šiame procese, V. Benkuskas **kritikavo valstybės politiką**, kad anksčiau parama daugiabučiams renovuoti buvo skirstoma pagal kvotas.

Šiandien situacija, anot V. Benkunsko, yra pasikeitusi – sumažėjęs renovacijos patrauklumas, paramos intensyvumas, todėl savivaldybė iš miesto pinigų bando ieškoti lėšų, paskatinsiančių žmones sutikti renovuoti būstą.

Taigi, itin didelė dalis daugiabučių atnaujinama per savivaldybių energetinio efektyvumo didinimo programas, todėl savivaldybių vaidmuo ypač svarbus. Kai kurie mažesni miestai jau baigia renovuoti didžiąją dalį senų namų, o didieji atsilieka. Vilniaus vicemero teigimu, prie to prisideda biurokratija, galimai per maža valstybės parama, įsipareigojimų baimė, informacijos trūkumas.

6. Lietuvos būsto rūmų asociacija

Lietuvos būsto rūmai padeda įgyvendinti energijos taupymo ir namų renovavimo programą, teikia rekomendacijas būsto savininkams, bendrijoms. Lietuvos būsto rūmų asociacijos prezidentė Daiva Matonienė sakė, kad iki šiol šalyje **jaučiamas bendruomeniškumo ir informacijos apie daugiabučių modernizavimą trūkumas**. Vos pradėjus projektą, kai svarstomas investicinis planas, anot jos, labai svarbu pasirūpinti pačių žmonių aktyvumu.²⁸

„Šiandien akivaizdžiai matome, kad trūksta aktyvaus gyventojų įsitraukimo, o tai nulemia komunikacijos stoka. Pradinėje projekto fazėje, kai yra svarstomas investicinis planas, labai svarbu pasirūpinti ir pačių žmonių aktyvumu. Dirbame, organizuojame susitikimus, kad visi gyventojai dalyvautų, diskutuotų ir turėtų informaciją, o ekspertai – išsamiai pristatytų projektą. Kai projektas nėra pilnai pristatomas, atsiranda per daug neaiškumo, kodėl pasirinktos vienos ar kitos priemonės, ir tai dažnu atveju reiškia nesėkmę. Mūsų noras – didesnė komunikacija tiek pačioje bendruomenėje, tiek ir iš atsakingų institucijų“, – sakė D. Matonienė.

²³ Žr. 6 išnašą.

²⁴ Ten pat.

²⁵ Žr. 9 išnašą.

²⁶ Gaučaitė, M. (2020 m. rugpjūčio 4 d.). *Įspėja apie tiksnią bombą: sovietų architektai daugiabučius projektavo 50-iai metų, bet jų neskubama nei griauti, nei renovuoti*. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1197439/ispēja-apie-tiksnią-bombą-sovietų-architektai-daugiabučius-projektavo-50-iai-metų-bet-jų-neskubama-nei-griauti-nei-renovuoti>

²⁷ Naprys, E. (2020 m. liepos 13 d.). *Pasakyta / Padaryta. Žadėjo renovuoti ne mažiau kaip 500 daugiabučių kasmet – realybė perpus prastesnė*. Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/max/naujiena/verslas/pasakyta-padaryta-zadejo-renovuoti-ne-maziau-kaip-500-daugiabučių-kasmet-realybė-perpus-prastesnė-1224-1344934>

²⁸ *Daugiabučių renovacijos procese – ne patys geriausi laikai: ką ir kodėl būtina keisti?* (2020 m. rugpjūčio 28 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/partnerio-turinys/klestinti-lietuva/daugiabučių-renovacijos-procese-ne-patys-geriausi-laikai-ka-ir-kodėl-butina-keisti?id=85087705>

Pasak jos, ne mažiau svarbu gyventojams užtikrinti ir atliekamų darbų patikimumą bei **viešinti ne tik gerus, bet ir blogus pavyzdžius**, kalbėti apie rangovų kompetenciją.

„Žmonės dažnai nepasitiki statybos įmonėmis, todėl svarbu, kad ir techniniai prižiūrėtojai dirbtų gerai, nes visą medaus statinę gali sugadinti vienas šaukštas deguto. Techninio prižiūrėtojo vaidmuo yra labai svarbus. Negana to, visose srityse galime sutikti nekokybiškai savo darbą atliekančių specialistų, ne išimtis ir statybų bendrovės, todėl kartu su Centrine perkančiąja organizacija (CPO) esame pasiruošę diskutuoti apie tai, kad ne tik gerus, bet ir **blogus rangovus reikėtų viešinti**, informuoti apie juos ir įspėti visuomenę, kad rengiant konkursus bendrijos apie tai žinotų“, – teigė D. Matonienė.

7. Statybos įmonės

2020 m. rugpjūtį duotame interviu Lietuvos statybininkų asociacijos (LSA) prezidentas Dalius Gedvilas sakė, kad daugiabučių renovacija vyksta vėžlio greičiu.²⁹ Tų pačių metų kovą teigė įsitikinęs, kad valstybė turėtų privalomai atnaujinti senuosius daugiabučius: „Suprantame, kad būstas yra privati nuosavybė ir negalime elgtis taip, kaip norime. Tačiau jeigu tai liečia viešą interesą, manau, **valstybė galėtų prisiimti įsipareigojimus ir sprendimus**. Taip renovaciją vykdytų daug efektyviau ir greičiau“, – teigė D. Gedvilas.³⁰

Pagal Vyriausybės 2005 m. patvirtintą Daugiabučių modernizavimo programą, iki 2020 m. buvo numatyta modernizuoti 4 tūkst. namų, tačiau jau 2020 m. vasarą D. Gedvilas teigė, kad akivaizdu, jog to įgyvendinti nepavyks, nes per visą programos laikotarpį nuo 2005 iki 2018 m. buvo atnaujinta tik maždaug 3,5 tūkst. daugiabučių namų.³¹

Jis pateikė pastarųjų metų skaičius ir vadino juos ne itin džiuginančiais. D. Gedvilas sakė, kad dabartiniu tempu visi daugiabučiai Lietuvoje būtų modernizuoti tik po 100 metų, tad pakartoja Valstybės kontrolės išvadą. Anot jo, tai rodo, kad planai ir lūkesčiai neatitinka realaus renovacijos greičio.³² 2021 m. kovo 3 d. interviu Lietuvos statybininkų asociacijos (LSA) prezidentas teigė, kad **renovacijos konkursuose neketina dalyvauti apie 70 proc. narių**. Renovacijos procesuose jis mato daug taisytinių aspektų – nuo konkursų iki darbų.³³

„Valstybė turi užsibrėžti ambicingesnį tikslą ir pabaigti renovaciją per 10–15 metų. Todėl reikia ieškoti naujų ir efektyvių programos įgyvendinimo būdų, kurie esamą modernizacijos procesą paspartintų“, – sakė D. Gedvilas 2020 m. rugpjūtį.³⁴

„10–15 metų užsiduotas terminas ir planas, kaip jį įgyvendinti, kaip jis būtų paruoštas, padėtų valstybei išspręsti ir energetikos, ir taršos <...> problemas“, – teigė LSA prezidentas.

Anot jo, statybininkų asociacijos nuomone, renovacijos procesas stringa ir taip pasyviai vyksta todėl, kad šiuo metu **valstybė per mažai finansuoja renovacijos projektus ir procedūros gyventojams gauti paramą per sudėtingos**. Taip pat trūksta kompleksinių sprendimų, skatinančių kvartalinę renovaciją. Tai lemia itin lėtus daugiabučių modernizacijos tempus. Pasak jo, akivaizdu, kad ir patys gyventojai per mažai domisi renovacija, nes trūksta pasitikėjimo ir žinių apie jos naudą. Didelė dalis bendruomenių dar nepasitiki daugiabučių modernizacijos efektyvumu, kokybe, todėl nedalyvauja renovacijos procese.

D. Gedvilas teigė, kad, pirmiausia, būtina didinti valstybės finansavimą **daugiabučių modernizacijos projektams ir plėsti jo formų įvairovę**. Taip pat būtina supaprastinti sudėtingas procedūras, kad gyventojai lengviau gautų paramą, „nes esamos sąlygos dar pirminėje stadijoje žmones atgraso“ priimti teigiamą sprendimą dėl namo renovacijos, jie baiminasi įsivelti į ilgą kliūčių maratoną.

LSA vadovas 2021 m. kovą teigė, kad reikia visą pirkimų grandinę pereiti iš naujo, pradedant nuo investicinio projekto. Anot jo, pirkimai turi būti inicijuojami, kai yra techninis projektas. Ir pačios projektavimo paslaugos turėtų būti atidžiai vertinamos ekspertų. Šiandien, pasak jo, tai **daroma gana atsainiai**. D. Gedvilas pasigenda ir elektroninio statybos darbų žurnalo – dokumentai būna netvarkingi, vėliau dingsta rangovas, ieškoma kito. Todėl, norint paskatinti įmones dalyvauti, reikia išspręsti struktūrines renovacijos problemas.

Renovacijos spartą ir siektinas apimtis užtikrintų ir nauji sprendimai, kaip antai kvartalinė renovacija, ir daugiau įvairių „mažosios“ renovacijos variantų.³⁵ D. Gedvilas teigė, kad, deja, kvartalinės renovacijos projektų įgyvendinama labai mažai, todėl reikėtų imtis ryžtingų sprendimų ir sudaryti sąlygas kvartalinei renovacijai, ji labai paspartintų Vyriausybės programos įgyvendinimą ir leistų pasiekti ES rodiklius mažinant CO₂ kiekį.

²⁹ Žr. 5 išnašą.

³⁰ Žr. 7 išnašą.

³¹ Žr. 5 išnašą.

³² *Daugiabučių renovacija Lietuvoje: planai ir lūkesčiai neatitinka realių įgyvendinimo tempų.* (2020 m. balandžio 20 d.). Prieiga per internetą: <https://sa.lt/daugiabuciu-renovacija-lietuvoje-planai-ir-lukesciai-neatitinka-realiu-igyvendinimo-tempu/>

³³ *Renovacijai ieško atspirties taško.* (2021 m. kovo 3 d.). Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/izvalgos/2021/03/03/renovacijai-iesko-atspirties-tasko>

³⁴ Žr. 5 išnašą.

³⁵ *Lietuvos statybininkų asociacija siūlo spartinti renovaciją ir įgyvendinti ją per 10–15 metų.* (2020 m. rugsėjo 9). Prieiga per internetą: <https://sa.lt/lietuvos-statybininku-asociacija-siulo-spartinti-renovacija-ir-igyvendinti-ja-per-10-15-metu/>

Pasak D. Gedvilo, nerimą kelia tai, kad šiandien į daugiabučių renovavimo **procesą per mažai įsitraukia šilumos tiekėjų, trūksta jų indėlio.**³⁶ D. Gedvilas teigia galintis daryti prielaidą, kad šiuo metu šilumos tiekėjams būtų nenaudingas spartinamas renovacijos procesas. Todėl valstybė turėtų skatinti šilumos tiekėjų įsitraukimą į šį procesą, nes bendradarbiavimas leistų užtikrinti efektyvų tikslų įgyvendinimą. Apie šilumos tiekėjų poziciją kalbama tolesniame skyriuje.

Kita opi vangaus renovacijos proceso problema, anot D. Gedvilo, yra **mažiausios kainos kriterijus perkant statybos darbų paslaugas.**³⁷ Neteisingai apskaičiuota pirkimo kaina lemia, kad patikimi tiekėjai atsisako dalyvauti viešųjų pirkimų konkursuose, todėl juos tenka organizuoti net po kelis kartus.

„Racionalus lėšų panaudojimo principas savaime nereiškia pareigos pirkti už mažiausią kainą. Deja, bet šiandien bandoma siekti momentinės naudos ir todėl kyla didelė rizika, kad sutartis nebus įvykdyta arba užprogramuojamas ginčas dėl atliktų darbų kokybės. Turime atsisakyti mažiausios kainos kriterijaus, jeigu norime gauti kokybišką rezultatą ir išvengti žemos statybos darbų bei medžiagų kokybės“, – pabrėžė D. Gedvilas.

Anot jo, pigiausių renovavimo sprendimų ieškoma jau pirminiuose projekto etapuose.³⁸ Todėl šiuo metu projektai rengiami visiškai nekokybiškai. Rangovas, laimėjęs projektą, turi perdaryti jį, kad taptų realus ir galimas įgyvendinti. D. Gedvilas įsitikinęs, kad projektavimas už mažiausią kainą yra klaida. Statybos paslaugų pirkimas už mažiausią kainą taip pat yra klaida. Pirkdami statybos paslaugas už mažiausią kainą užsakovai galų gale gauna žemos kokybės paslaugas ir tai daro labai didelę įtaką renovacijos įvaizdžiui. Dalis tokių „laimėtojų“ paskui negali pabaigti projektų, gyventojai patenka į nežinią ir suka galvą, kaip pabaigti renovavimą.

LSA vadovas teigia, kad renovacijos darbų **pirkimai už teisingai apskaičiuotą kainą užtikrintų, kad pajėgūs rangovai būtų suinteresuoti** dalyvauti viešųjų pirkimų konkursuose bei gerintų renovacijos įvaizdį, nes įgyvendinti projektai suteiktų užsakovams pasitenkinimą, o ne skatintų nusiskundimų laviną.

Apie mažiausios kainos kriterijaus trūkumus kalbėjo ir kiti statybos sektoriaus atstovai.

Donatas Sabanskis, renovacijos projektuose dalyvaujančios statybos bendrovės „Statkorpas“ vadovas, pritarė, kad mažiausios kainos kriterijus – didžiausia konkursų bėda. „Vienaip ar kitaip nukenčia patys gyventojai, nes verslas turi gyventi iš to, ką uždirba. Jis gali samdyti prastesnius darbuotojus, galbūt medžiagų sąskaita taupyti. Natūralu, kad mes irgi turime iš kažko gyventi“, – „Verslo žinių“ portalui 2021 m. kovą sakė D. Sabanskis.³⁹

Aplinkos ministras Simonas Gentvilas pritarė statybos sektoriaus atstovams ir sutiko, kad renovacijos procesuose – ne vienas taisytinas dalykas. Anot jo, per daug biurokratijos ir per mažai dėmesio inovacijoms. „Pirma, tai sudėtingi užsakymai, nes labai daug fragmentuotų butų, daug derinimo. Antra, konkursai bandomi padaryti maksimaliai konkurencingi kainos atžvilgiu, bet ne inovacijų. Matome, kad inovacijos mažai skatinamos renovacijos konkursuose“, – portalui „Verslo žinios“ sakė S. Gentvilas. Be to, renkantis medžiagas pirmiausia žiūrima, kad atitiktų standartą, tad jos nebūtinai bus ilgaamžės. Sumokėjus kiek brangiau, įsitikinęs ministras, ateityje būtų mažiau problemų dėl paslėptų defektų.

S. Gentvilas žadėjo, kad renovacijų konkursuose bus pokyčių, jis tikino, kad per artimiausias savaites Vyriausybė patvirtins renovacijos strategiją iki 2050 m., kas jau ir buvo padaryta, taip pat minėjo visuomeninės ir daugiabučių renovacijos programą koordinuojančių agentūrų sujungimą ir tai, kad ketinama Europos Komisijai teikti prašymą skirti lėšų renovacijai iš Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės.

8. Valstybės kontrolė

Tiek Vyriausybė, tiek statybos įmonės sutinka, kad reikia skatinti kvartalinę renovaciją, bet Valstybės kontrolės ataskaitoje teigiama, kad Aplinkos ministerija, vykdydama projektų daugiabučiams modernizuoti atranką, pirmenybę teikia kvartalinei renovacijai, tad neužtikrinama, kad valstybės paramą gautų daugiausiai šiluminės energijos sutaupantys projektai.⁴⁰ Pagal atnaujinimo planą, **pirmenybė taikoma kvartalų renovacijos programose dalyvaujantiems, bet ne pavieniams daugiabučiams.**

„Žmonės turi suvokti, kad jeigu jie ateina su savo labai energetiškai neefektyviais daugiabučiais, tačiau jie yra pavieniai, tai jų šansai ilgainiui patekti į renovaciją yra mažesni“, – LRT radijui 2020 m. kovo pabaigoje teigė Valstybės kontrolės ekonomikos audito departamento direktorius Julius Lukošius.

³⁶ Žr. 32 išnašą.

³⁷ Žr. 35 išnašą.

³⁸ Žr. 7 išnašą.

³⁹ Žr. 33 išnašą.

⁴⁰ Žr. 7 išnašą.

Anot Valstybės kontrolės, daugiabučių renovavimo projektai stringa ir **dėl investicijų parengimo trūkumų**. Reikalingo atnaujinti daugiabučio gyventojai renovacijos investicijų planui parengti įgalioja žmones, o jie rengdami paraiškas kartais padaro klaidų. Valstybės kontrolės ataskaitoje teigiama, kad 78 proc. paraiškų dėl netikslumų gražinamos, o jei klaidos neištaisomos ir investiciniai projektai nepatikslinami, jie atmetami. Pasak J. Lukošiaus, kartais, kad projektai būtų patikslinti, daugiabučių renovacija užsitęsia iki 18 mėnesių.

Dar maždaug trečdalis savivaldybių atrinktų daugiausiai problemų keliančių **daugiabučių nebuvo atnaujinti dėl to, kad savininkai nepritarė**. J. Lukošius teigia, kad daugiau gyventojų įsitrauktų į namų renovacijos procesus ir jiems pritarėtų, jeigu būtų tinkamai paaiškinama atnaujinimo nauda.

9. Šilumos tiekimo ir gamybos sektorius

Dar viena interesų grupė – šilumos tiekėjai ir gamintojai. **Jei vartotojai po renovacijos džiaugiasi sumažėjusiomis sąskaitomis už šildymą, šilumos tiekėjai praranda pajamas**. Renovuotiems pastatams apšildyti reikia gerokai mažiau šilumos energijos, ir šilumos gamintojai ir tiekėjai patiria nuostolių dėl sumažėjusių pardavimų, tad teigiama, kad kartais šiluma truputį brangsta. Portale *Kauno.diena.lt* rašoma, kad tai rodo šio proceso lyderės Ignalinos savivaldybės pavyzdys.⁴¹

„Savivaldybė nesukoordinavo šilumos ūkio pertvarkos ir pastatų renovacijos procesų: prieš renovaciją savivaldybės šilumos tiekimo įmonė investavo didelius pinigus į brangius biokuro katilus, o vamzdynus atnaujino atsižvelgdama į senus šilumos energijos poreikius, – aiškino Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos prezidentas Valdas Lukoševičius. – **Amortizacijos ir kitus kaštus nori nenori reikia padengti, o renovavus apie 90 proc. daugiabučių, šilumos parduodama tik apie 50 proc. kiekio.**“

V. Lukoševičius įsitikinęs, kad tai puiki pamoka kitų savivaldybių šilumos tiekėjams, kad, planuodami investicijas **šilumos ūkiui modernizuoti, rengdami projektus įvertintų galimus daugiabučių renovacijos padarinius konkrečioje savivaldybėje**.

10. Žiniasklaida

„Verslo žinių“ (VŽ) redakcijos nuomone, renovacija Lietuvoje taip ir neįgavo planuoto pagreičio: ypatingo entuziazmo, **anot redakcijos, nerodo gyventojai, į tokius darbus atsainiai žvelgia ir dauguma statybos bendrovių**.⁴² Ir kaip vieną iš priežasčių, dėl ko vengiama imtis renovacijos darbų, įvardija mažiausios kainos kriterijų viešuosiuose pirkimuose. Statybos bendrovės ne itin linkusios imtis tokių dėl numatomo mažo pelno, nepasitikima rangovais, be to, trūksta darbuotojų – dėl pandemijos sumažėjo galimybė pasikviesti jų iš užsienio, o geresni specialistai patys išvažiuoja svetur dėl didesnio uždarbio.

VŽ primena, kad kone visos išvardytos renovacijos problemos yra gerokai įsisenėjusios, o jų ignoravimas trukdo renovacijos procesams įsibėgėti. **Redakcijos nuomone, keitėsi valdžios, buvo tobulinami įstatymai, tačiau mažiausios kainos kriterijus ir toliau karaliauja viešųjų pirkimų sąlygose**. Todėl, anot jų, ir nestebina, kad iš karto įvyksta tik kas trečias renovacijos konkursas – trūksta rangovų ir aišku, kodėl: tokiose pirkimuose daugiau reikalavimų, daugiau biurokratinių kliūčių, nors renovacijos projektų kaina išlieka panaši kaip ir kitų projektų rinkoje. Redakcija rekomenduoja aplinkos ministrui, pasiryžusiam įvesti permainų renovacijos procese, išgirsti Valiaus Serbentos, Būsto energijos taupymo agentūros vadovo, siūlymą suteikti **galimybę skelbti konkursą ne pavieniams daugiabučiams, o pastatų grupėms** – laimėję didesnės apimties konkursą rangovai galėtų efektyviau skirstyti resursus, tad būtų galima pritraukti daugiau ir didesnių įmonių. Nes renovacija, be kita ko, – ir papildomos darbo vietos, ir investicijos.

11. Požiūris į pandemijos poveikį

2020 m. kovą LSA teigė stebinti statybų sektorių per karantiną.⁴³ Rašoma, kad nors statybos ir daugiabučių renovacija nenutrūko, statybininkų bendruomenė pastebėjo šiokių tokių trikdžių.

„Kas liečia renovaciją, stringa darbo projektų derinimas ir savivaldybėje žmonės dirba per nuotolį, todėl **projekto derinimo darbai stringa**“, – situaciją komentavo LSA vadovas D. Gedvilas. Jis teigė, kad po pirmo mėnesio būsią matyti, ar su statybininkais laiku atsiskaitoma, ar jiems sumokama. Anot D. Gedvilo, apmokėjimams vykstant sklandžiai, statybos gali vykti. Jis kvietė valstybės institucijas ir Aplinkos ministeriją, viešųjų pirkimų organizacijas sparčiau organizuoti tiek renovacijos, tiek konkursus infrastruktūrai sutvarkyti, kad ekonomika nesustotų.

⁴¹ *Renovacija egzaminuoja ir šilumos tiekėjus*. (2019 m. kovo 25 d.). Prieiga per internetą: <https://kauno.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/renovacija-egzaminuoja-ir-silumos-tiekėjus-906706>

⁴² Žr. 33 išnašą.

⁴³ Žr. 7 išnašą.

Tuometis aplinkos viceministras Marius Narmontas atsakė kol kas nematantis priežasties statyboms ir daugiabučių renovacijoms Lietuvoje sustoti. „Viena iš Vyriausybės patvirtinto ekonomikos skatinimo plano dalių yra į statybų sektorių įdėti lėšų. Tam, kad nepajausčiau sustojimo. Tiek kalbant apie infrastruktūrą, tiek apie renovaciją. Kalbame ne tik apie daugiabučių renovaciją, bet ir apie visų pastatų fondą“, – teigė buvęs aplinkos viceministras.

BETA, siekdama išsiaiškinti galimą karantino įtaką daugiabučių renovacijai, 2020 m. balandį atliko tuo metu daugiausiai daugiabučių atnaujinimo projektų įgyvendinančių rangovų organizacijų apklausą.⁴⁴ Ji atskleidė, kad pagrindinės tuometinės daugiabučių renovacijos rinkos iššūkis – **statybinį medžiagų vėlavimas**, tikėtasi, kad jis neišvengiamai sulėtins renovacijos darbų eigą. Taip pat buvo teigiama, kad tuo metu problemų kildavo ir norint pakeisti langus ar santechniką – kai reikėdavo patekti į pastatų vidų.

Kalbėdamas apie karantiną metų pabaigoje BETA direktorius V. Serbenta teigė nesąs įsitikinęs, ar dėl krizių 2020 metais agentūros tikslai bus pasiekti iki galo, tačiau manė, kad renovacijos procesai vyksta gana sparčiai. Tuo metu buvo pateiktos 6 naujos paraiškos, tačiau iki 2021 m. kovo 1 d. – numatytos kvietimo pabaigos – agentūra buvo planavusi gauti apie 400 paraiškų.⁴⁵

Gruodžio 17 d. BETA direktorius V. Serbenta pastebėjo, kad vėlavimų gali būti ir dėl darbo jėgos trūkumo: „Pagrindinė problema, su kuria susidūrėme pastaraisiais mėnesiais, yra **sumažėję statybiniai pajėgumai**, kadangi dalis statybininkų pandemijos metu išvyko iš Lietuvos arba izoliuojasi dėl koronaviruso.“⁴⁶

Druskininkų butų ūkio direktorė ir Lietuvos butų ūkio asociacijos prezidentė Vladžė Prunskienė tame pačiame interviu gruodį teigė, kad daugiabučio atnaujinimo procese itin svarbus vaidmuo tenka renovacijos projektų administratoriams – jie daugiausiai bendrauja su gyventojais ir atstovauja savininkų interesams. **Per karantiną kyla iššūkių bendraujant su gyventojais, nes negalima kviešti gyvų susirinkimų.** „Visa komunikacija šiuo metu vyksta raštu, todėl kai kurių sprendimų priėmimas ir nuotolinis balsavimas gali trukti iki 7 savaičių.“

Naujausiame 2021 m. balandžio 1 d. pranešime BETA direktoriaus vertinimas sutapo su cituotų Druskininkų butų ūkio direktorės ir Lietuvos butų ūkio asociacijos prezidentės vertinimu. V. Serbenta pabrėžė, kad per karantiną ypač buvo sunku dirbti daugiabučių atnaujinimo projektų administratoriams. Nors buvo rasti sprendimai, kad renovacijos procesai nenutrūktų (susi-rinkimai nuotoliniu būdu, investicinių planų teikimas tinklalapyje, balsavimas raštu), administratoriai, anot jo, laukia karantino pabaigos ir galimybės organizuoti susitikimus gyvai. Atsižvelgiant į tai, kad sprendimų priėmimas naudojantis elektroninėmis priemonėmis sudaro sunkumų visiems, ypač vyresnio amžiaus žmonėms, procesai užtrunka ilgiau.⁴⁷

Tai viena iš priežasčių, kodėl Aplinkos ministerija 2021 m. sausio 5 d. pratęsė terminą teikti paraiškas dėl paramos daugiabučiams renovuoti pagal Daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) programą iki 2021 metų birželio 1 dienos. Anksčiau kvietime buvo skelbta, kad paraiškas galima teikti iki 2021 metų kovo 1 dienos.

12. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį

Nors esama sukurtos viešųjų ir daugiabučių gyvenamųjų pastatų modernizavimo (renovacijos) sistemos, **energetiškai neefektyvių daugiabučių modernizavimą sunkina tai, kad yra nemažai suinteresuotų šalių, jų skirtingus, net kardinaliai priešingus interesus sunku suderinti**; nė vienos iš čia apžvelgiamų vyriausybių (S. Skvernelio, I. Šimonytės) pasiūlyti sprendimai nebuvo visų šių šalių priimami vienodai palankiai. Aplinkos ministerija 2020 m. (S. Skvernelio Vyriausybė) neigė, kad renovacijos darbai stoja, vis dėlto, remiantis objektyviais pačiai ministerijai pavaldžios agentūros rodikliais, modernizuotų namų akivaizdžiai mažėjo. I. Šimonytės Vyriausybė tikisi, kad 2021 m. patvirtintoje II galaiškėje renovacijos strategijoje įvardintos priemonės procesą paspartins.

Anot **Lietuvos statybininkų asociacijos**, spartesniam ir kokybiškesniam daugiabučių modernizavimo procesui svarbu:

- skatinti **kvartalinę renovaciją**, šioje srityje pažengta nedaug;
- **atsisakyti mažiausios kainos kriterijaus**. Statybos paslaugų už mažiausią kainą pirkimas lemia gaunamas žemos kokybės paslaugas, tai kelia gyventojų nepasitenkinimą, daugėja skundų.
- Taip pat LSA teigia, kad **svarbu didinti valstybės finansavimą**;
- **paprastinti per daug sudėtingas procedūras**;
- **koreguoti pirkimų grandinę**.

⁴⁴ Būsto energijos taupymo agentūra. (2020 m. balandžio 7 d.). *Karantino įtakos daugiabučių renovacijai: darbininkų nebetruksta, bet stipriai vėluoja medžiagos*. Prieiga per internetą: <http://betalt.lt/apie/naujienos/31/karantino-itakos-daugiabuciu-renovacijai-darbininku-nebetruks-ta-bet-stipriai-veluoja-medziagos>:83

⁴⁵ Žr. 15 išnašą.

⁴⁶ *Pandemijos poveikis daugiabučių renovacijai: kas laukia 2021 m.* (2020 m. gruodžio 17 d.). Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/partnerio-turinys/naujienos/pandemijos-poveikis-daugiabuciu-renovacijai-kas-laukia-2021-m.d?id=86024129>

⁴⁷ *Daugiabučių renovacija karantino metu: gyvų konsultacijų stygius*. (2021 m. balandžio 1 d.). Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/nekilnojamasis-turtas-statyba/2021/04/01/daugiabuciu-renovacija-karantinu-metu-gyvu-konsultaciju-stygius>

Valstybės kontrolės nuomone, svarbu:

- užtikrinti, kad **pirmenybė kvartalinei renovacijai** neatimtų galimybės iš itin energetiškai neefektyvių daugiabučių savininkų gauti valstybės paramą prioritetine tvarka.

Toliau – **Būsto energijos taupymo agentūra** pabrėžė, kad norint, jog renovacijos tempai taptų spartesni, svarbu:

- **tinkamai įgyvendinti kompleksines priemones energetiniam efektyvumui didinti;**
- **kartu atnaujinti ir centrinio šilumos tiekimo infrastruktūrą.**

Lietuvos savivaldybių asociacijos prezidentas teigė, kad savivaldybės stengiasi skatinti gyventojus renovuoti būstus (2019 m. savivaldybių rinkimuose daugiausia išrinkta Lietuvos socialdemokratų partijos (10), Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (8) ir nepartinių komitetų (8) merų), tačiau didžiosios savivaldybės – ten, kur senųjų daugiabučių daugiausia, – atsilieka nuo mažųjų miestų. Vilniaus savivaldybė (Taryboje dominuoja liberalai) kaip galimas to priežastis įvardijo:

- **painią biurokratiją;**
- **gyventojų ir būstų bendrijų baimę įsipareigoti;**
- **per mažą valstybės paramą.**

Pernai pavasarį ir žiemą buvo akivaizdu, kad dėl karantino vėluos statybinės medžiagos, ir tai sulėtins renovacijos tempus bent artimiausiu metu. Šiomet pabrėžiama, kad, nors jaučiamas gyvų konsultacijų ir darbo jėgos stygius, darbai toliau vyksta.

Turint omenyje, kad išsakyta daug rekomendacijų, svarbu atsižvelgti į visų įvardintų interesų grupių poreikius bei suderinti planus, kad užsibrėžti tikslai iki 2050 metų būtų pasiekti.

Atkreipiame dėmesį, kad:

- daugiabučiams senstant, su renovacija, kad ir kokie būtų jos tikslai – pastatų struktūrinis atnaujinimas, energetinio efektyvumo didinimas – susijusios problemos tampa vis aktualesnės. Pastebime, kad pranešimai apie, pavyzdžiui, faktinius avarinius įvykius daugiabučiuose⁴⁸ plačiai aptariami viešajame diskurse ir susilaukia aktyvių vertinimų, yra stebėtinai aktualūs. **Bet koks dėsimas ieškant optimalaus sprendimo tik didina tikimybę, kad šalies atsakingų pareigūnų veikla ilgainiui bus vertinama vis labiau kritiškai;**
- taip pat pastebime, kad viešojo diskurso analizė atskleidžia, jog **galima įžvelgti savivaldybių veiklos ir komunikacijos tendenciją – mėginama priskirti renovacijos iniciatyvos teisę ir atsakomybę už projektų sėkmę pačių gyventojų ir bendrijų kompetencijai.** Vis dėlto tirtų vyriausybės strateginėse gairėse numatomas ir reikšmingas vaidmuo, jį galėtų – turėtų – prisiimti savivaldybių administracijos;
- buvo nustatyta, kad **stebėtas intensyvios daugiabučių renovacijos periodas 2016 m. koreliavo su santykinai intensyvesne tikslinga ir deliberatyvia, nestichiška, viešosios komunikacijos kampanija,** aiškinančia renovacijos tikslus ir siekius, mechanizmą ir procedūras bei iliustruojančią procesą gausiais gerosios praktikos pavyzdžiais. Šiandien tokia informacija viešajame diskurse dominuoja ne taip akivaizdžiai. Pačių gyventojų viešinami faktai, susiję su daugiabučių renovacija, ir jų aplinkybės yra stabiliai neigiamas politinės strategijos visuomeninio diskutavimo kontekstas.

⁴⁸ Grubinskas, G. (2021 m. sausio 9 d.). *Vasarą sostinėje nukritęs balkonas ne išimtis – Vilniuje skaičiuojama per du tūkstančius avarinės būklės balkonų.* Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1314276/vasara-sostineje-nukrites-balkonas-ne-isimtis-vilniuje-skaiciuojama-per-du-tukstancius-avarines-bukles-balkonu>

**ANALITINĖS APŽVALGOS
C PAVYZDYS**

Biuletenio tematika ir tema

Informacinė politika socialinių, politinių ir ekonominių krizių akivaizdoje. Kultūros politikos kaitos veiksniai ir strateginių sieki- nių komunikacija

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

Kultūros ir kūrybinės industrijos sektoriaus padėtis COVID-19 pandemijos kontekste: Vyriausybės numatytų priemo- nių poveikis

Esminiai žodžiai

Kultūros industrijos, COVID-19, pandemija, Vyriausybės priemonės, priemonių poveikis

Serija ir registracijos numeris

R-2021-1 (kultūros industrijos pandemijos konteks- te, priemonės)

Leidimo data

2021-04-22

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

Analitinė apžvalga Kita

Šaltiniai: kategorijos

Teisės aktai Politinė komunikacija
 Analitinių centrų kūriniai / leidiniai Žiniasklaidos turinys
 Socialinių tinklų turinys Statistiniai duomenys Mokslo darbai
 Metainformaciniai produktai Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai nuo - iki

2020-09-01 -
2021-04-01

Šaltiniai: kalbos

Lietuvių k. Lenkų k.
 Anglų k. Kitos ES kalbos
 Rusų k. Kitos

Kontaktiniai duomenys

Nacionalinės bibliotekos Informacijos politikos ir analitikos skyriaus vadovas Magnus Tomas Kėvišas, analitinės produkcijos redaktorė / sklaidos koordinatorė Milda Myštaitaitė, tel.+370 5 239 8366, analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109, Vilnius.

Citavimui (pagal APA pavyzdį)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos politikos ir analitikos skyrius (2021). *Kultūros ir kūrybinės industrijos sektoriaus padėtis COVID-19 pandemijos kontekste: Vyriausybės numatytų priemonių poveikis (R-2021-1)*. Vilnius.

Turinio apžvalga

Kultūros ir kūrybinės industrijos (KKI) ekonominės veiklos rūšių klasifikacijoje apibrėžiamos kaip kūrybiškumu ir intelektiniu kapitalu grindžiamos tarpsektorinės ekonominės veiklos. Dėl įvairių priežasčių, pirmiausia, dėl žmogiškųjų išteklių vaidmens (priežastys plačiau aptariamose apžvalgoje), ši ūkio sritis ir Lietuvoje, ir užsienyje išskirtina dėl nukentėjimo per pandemiją masto ir ūkinės pagalbos priemonių poreikio. Šioje viešųjų šaltinių apžvalgoje nagrinėjama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. numatytų ir įgyvendintų priemonių reikšmė ir poveikis KKI veikloms.

Šioje apžvalgoje:

- KKI padėtis pandemijos sąlygomis **kontekstualizuojama chronologiškai pagal valstybės sprendimus;**
- nagrinėjama **konkrečių industrijų** – audiovizualinių, dizaino ir projektavimo, leidybos ir švietimo, turizmo – specifinė situacija, **nukentėjimo mastas ir pagalbos priemonių efektyvumas;**
- apibendrinama ir akcentuojama, į ką atkreipti dėmesį ateityje, **išryškinama potenciali kolizija.**

1. Įžanga

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) dar 2020 m. gegužės 15 d. išplatintame pranešime teigia, jog **Kultūros ir kūrybinis sektorius išskirtinas kaip vienas labiausiai nukentėjusių** ir COVID-19 pandemijos paveiktų ekonomikos sektorių.

Tokį didelį KKI sektoriaus pažeidžiamumą lėmė su jo specifika susiję veiksniai¹:

- meno sektorius remiasi **žmogiškuoju kūrybiniu indėliu**, todėl šio sektoriaus produktyvumas auga lėčiau nei kitų ekonomikos šakų;
- didelės ir itin stabilios produkcijos sąnaudos bei ribota paklausa lemia, jog paklausos kreivė žemiau negu kaštų kreivė;
- sektoriaus darbo užmokestis nekonkurencingas, todėl kūrybinių darbuotojų finansinė padėtis labai jautri ekonomi- kos pokyčiams.

¹ Lietuvos kultūros taryba (2021). *Menininkų socialinės ir kūrybinės būklės vertinimas*. Prieiga per internetą: <https://www.kulturostyrimai.lt/unacategorized/menininku-socialines-ir-kurybines-bukles-vertinimas/>

S. Skvernelio vyriausybė, reaguodama į pandemijos sukeltą situaciją, **2020 m. kovo 18 d.** priėmė Ekonomikos skatinimo ir COVID-19 pasekmių mažinimo priemonių planą, bendrą visam Lietuvos gamybos ir paslaugų sektoriui. Taip siekta užtikrinti sveikatos ir visuomenės apsaugos sistemų veiklą, padėti išsaugoti darbo vietas ir gyventojų pajamas, padėti verslui išsaugoti likvidumą, skatinti ekonomiką, užtikrinti valstybės išdaro likvidumą. Priemonių planą numatyta vykdyti iki **2020 m. gruodžio 31 d.**

Kaip galima spręsti iš Vyriausybės komunikacijos, įgaliojimus perėmusios I. Šimonytės vyriausybės (pradėjo darbą **2020 m. lapkričio 25 d.**) prioritetas – suvaldyti COVID-19 pasekmes. Nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms priemonei įgyvendinti numatyta iš valstybės biudžeto skirti 150 mln. Eur negrąžinamų subsidijų.

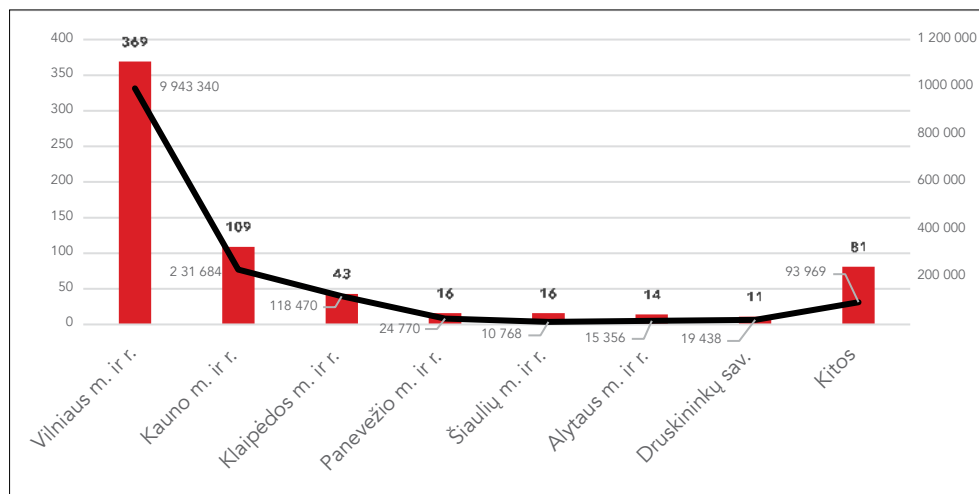
Pirmas kvietimas teikti paraiškas, orientuotas į smulkųjų ir vidutinių verslą, kaip buvo numatyta, tęsėsi iki **2021 m. kovo 31 d.** Pagrindinė sąlyga subsidijai gauti – įmonės vidutinė mėnesio apyvarta pandemijos metu, palyginti su tuo pačiu ikipandeminio laikotarpiu, turėjo būti sumažėjusi **bent 30 proc.** Naujos arba vos 2000 Eur GPM 2019 m. sumokėjusios įmonės tegali pretenduoti gauti 500 Eur subsidiją, stambesnės ir labiau rinkoje įsitvirtinusios įmonės pretenduoja į subsidijas, neviršijančias **25 proc. sumokėto GPM.**

Ekonomikos ir inovacijų ministerijos metaduomenimis, iš viso subsidijos skirtos 13 835 įmonėms. Analizė atskleidžia, kad **KKI šiame įmonių ir organizacijų sąraše sudaro 4,7 proc.** Pastebėtina, kad subsidijų kreiptasi gana vangiai: iš numatytų 50 mln. Eur. subsidijoms išskirstyta 30,5 mln. (60,9 proc.). KKI sektoriaus įmonės ir organizacijos iš viso gavo 1,5 mln. (**4,9 proc. sumos**).

Matoma **įvairiuose Lietuvos regionuose veikiančių KKI disproporcija.** Vien Vilniaus miestas ir regionas pateikė daugiau paraiškų, nei visa likusi Lietuva (55,9 proc.). Šio regiono įmonėms ir organizacijoms skirta iš tiesų net gerokai daugiau lėšų, nei likusiai šaliai (65,8 proc.). Tačiau ši disproporcija yra dėsninga: atotrūkis tarp Vilniaus ir likusios Lietuvos KKI sektoriuje patvirtintų paraiškų koreliuoja su Menininkų socialinės ir kūrybinės būklės vertinimo atskleistu absoliutaus menininkų skaičiaus teritoriniu pasiskirstymu. Daugiau nei pusė šalies menininkų (53 proc.) gyvena Vilniaus apskrityje.

1 lentelė. Subsidijos KKI sektoriui pagal savivaldybes (eurais). Stulpelis (ir skaičius juodu šriftu) indikuoja įmonių kiekį; kreivė (ir skaičius pilku šriftu) rodo skirtos paramos sumą.

© Nacionalinė biblioteka, 2023. Parengta pagal Ekonomikos ir inovacijų ministerijos duomenis.

Pirmojo, jau pasibaigusio, kvietimo duomenys leidžia ne tik pamatyti faktinę jo eigą: analizė pagal atskiras KK industrijas leistų įvertinti ir pačios priemonės efektyvumą.

KKI veiklos grupuojamos į blokus pagal valstybinį ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių.

2. Audiovizualinės industrijos

Audiovizualinės industrijos priklauso platesnei paslaugų sektoriaus kategorijai. Paslaugų sektoriaus įmonių rizika per metus išaugo nedaug, tačiau pats sektorius ypač netolygus – vienos įmonės vos išgyvena (scenos pastatymų veikla), o kitos, kaip antai reklamos agentūros, sėkmingai plėtojo veiklą net pandemijos metais. Paslaugų sektoriuje šiuo metu 9 proc. įmonių vertinamos kaip aukštesnės ir aukščiausios rizikos, o 2020 m. tokių buvo 6 proc.

2 lentelė. Daugiausia paramos gavusios audiovizualinės industrijos veiklos (iki 2021 m. kovo 31 d.).
© Nacionalinė biblioteka, 2023. Parengta pagal Ekonomikos ir inovacijų ministerijos duomenis.

Audiovizualinės medijos	Iš viso paraiškų	Iš jų skirta ne daugiau kaip 1000 Eur	Iš viso subsidijų (Eur)
Reklamos agentūrų veikla	92	23	227 761
Kompiuterių programavimo veikla	33	7	198 030
Scenos pastatymų veikla	43	13	134 923
Scenos pastatymams būdingų paslaugų veikla	29	11	60 484
Fotografavimo veikla	35	18	33 773

Reklamos agentūros subsidijų programoje dalyvavo aktyviausiai, jų pateiktų paraiškų patvirtinta daugiausiai ir jos gavo daugiausiai išmokų (15 proc. KKI įmonėms skirtos sumos). Reklamos agentūrų veiklos modelis tiesiogiai priklauso nuo bendro Lietuvos rinkos aktyvumo, be to, jį galima diversifikuoti, yra orientuotas į kelias sritis (internetinę reklamą, spaudos, televizijos darbus). Reklamos agentūrų pajamos per pandemiją sumažėjo nežymiai – 12,5 proc. palyginti su 2019 m. Iki pandemijos šis sektorius dirbo pelningai, tai lėmė didžiausias programos subsidijas.

Scenos kūryba ir su tuo susijusios paslaugos. Abi šias KKI veiklas tiesiogiai paveikė karantino ribojimai.

Beje, nutarime dėl subsidijų nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms šios dvi veiklos įvardijamos kaip „kultūros sektoriaus įmonės“ (nutarimo projekte buvo siūloma įtraukti ir daugiau KKI veiklų)². Tai reiškia, jog šios KKI veiklos gali teikti paraiškas subsidijoms gauti, net jei valstybė valdo iki **50 proc.** konkrečios įmonės akcijų, pajų ar kitokių dalyvavimą įmonės kapitale patvirtinančių dalių (visoms kitoms įmonėms galioja **25 proc.** riba).

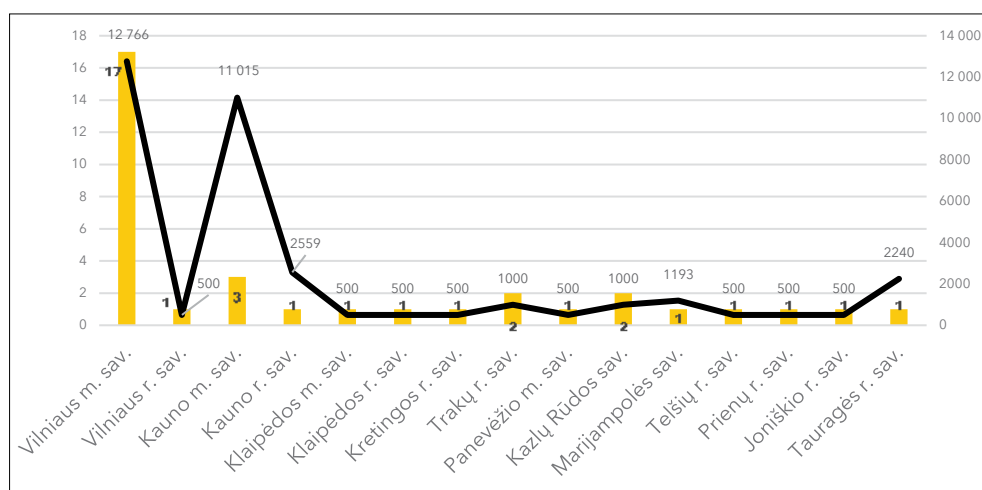
Vyriausybės nutarime atsižvelgiama į teatro veiklos specifiką, ekonominį pažeidžiamumą ir įtvirtinamos išskirtinės lengvatinės sąlygos, kitaip daliai kultūros įstaigų kreiptis paramos dėl veiklai naudojamų valstybės ir savivaldybės patalpų būtų neįmanoma. Dėl suteiktų lengvatinių sąlygų scenos veiklos sėkmingai teikė paraiškas subsidijoms gauti.

Fotografavimas. Patenkintų paraiškų analizė rodo, kad fotografavimo veiklai tenka po lygiai nesiekiančių ir viršijančių 1000 Eur subsidijų – 18 paraiškų patenkinta, pagal pusę iš jų skirta minimali išmoka.

Fotografavimas iliustruoja ir ekonominį atotrūkį tarp Vilniaus ir likusių regionų. Žemiau lentelėje galima matyti ir kiek išskirtinį Kauno atvejį: 3 įmonėms tenka beveik tokia pat suma kaip 17 įmonių Vilniuje. Tai rodo, jog šios įmonės, pelningai dirbusios iki pandemijos, per karantiną patyrė didelių finansinių nuostolių.

3 lentelė. Subsidijų fotografavimui pasiskirstymas pagal savivaldybes (Eur). Stulpelis (ir skaičius juodu šriftu) rodo įmonių kiekį; kreivė (ir skaičius pilku šriftu) rodo skirtos paramos sumą.

© Nacionalinė biblioteka, 2023. Parengta pagal Ekonomikos ir inovacijų ministerijos duomenis.

² Lietuvos Respublikos Seimas (2021). Projektas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė. *Nutarimas dėl priemonės „Subsidijos nuo Covid-19 nukentėjusioms įmonėms“ lėšų skyrimo ir naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo.* Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?fwid=-66gfwybh0&documentId=ce10356054b311eba1f8b445a2cb2bc7&category=TAP>

Kai kurių kitų veiklų, kaip antai radijo programų transliavimo, garso įrašymo ir muzikos įrašų leidybos, televizijos programų rengimo ir transliavimo, kino filmų, vaizdo filmų ir televizijos programų platinimo, subsidijų sumos nesiekė 10 tūkst. eurų. Darytina prielaida, jog karantino ribojimai šioms veikloms didelės įtakos nepadarė.

Šiame kontekste minėtinas ir **kompiuterinis programavimas**. Dėl specifikos šios paslaugos nereikalauja tiesioginio fizinio santykio tarp tiekėjo ir vartotojo, tad karantino ribojimai verslo modeliui didelės įtakos daryti neturėjo. Visgi ši KKI veikla gavo vieną didžiausių bendrų subsidijų (2 lentelė). Taip pat pastebėtina, jog apskritai telekomunikacijos paslaugų poreikis ir apimtys tik plėtėsi, šiuo metu net daugiau nei 95 proc. įmonių priklauso vidutinės ar žemos rizikos grupei. Kompiuterių programavimo subsidijų paramos analizė rodo, jog tik pagal 7 paraiškas skirta iki 1000 eurų kompensacijos, likusioms – 25 proc. nuo 2019 m. deklaruotų GPM pajamų. Šio sektoriaus įmonės sugebėjo sėkmingai pasinaudoti subsidijomis.

Galima apibendrinti, jog daugumai KKI audiovizualinio bloko veiklų, išskyrus teatrą ir susijusias paslaugas, fiziniai karantino ribojimai tiesioginės įtakos neturėjo, pelno sumažėjimą lėmė bendras Lietuvos ekonomikos nuosmukis ar pokyčiai rinkoje.

Dar daugiau, atskiros sritys, kaip antai programavimas ar reklamos agentūros, sėkmingai pasinaudojo subsidijų programa, tačiau tai nereiškia, jog šie sektoriai smarkiai nukentėję. Stebėtina išimtis yra scenos kūriniai, kuriems parama buvo ypač reikalinga. Kultūros ministras S. Kairys pabrėžė, kad būtent dėl to Vyriausybės nutarime dėl subsidijų nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms nuo pat pradžių šiai veiklai buvo suteiktas išskirtinis statusas.

3. Dizainas, projektavimas, leidyba

Šis KKI blokas – taip veiklos grupuojamos ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriuje – ypač dinamiškas, apima meninę kūrybą, amatus, technologijas bei leidybą. Akivaizdi klasifikatoriaus autorių prielaida, kad kai kurie KKI sektoriai neturi aiškių, griežtai apibrėžtų ribų – veiklos dažnai persipynusios. Joms suteiktos subsidijos taip pat atskleidžia ir skirtingą šių veiklų reikšmę ekonomikai. Blokui priskiriama ne tik tokia ekonomiškai svari veikla kaip architektūra, tačiau ir tokios nišinės veiklos kaip bižuterijos ar panašių dirbinių gamyba. Dėl to subsidijų amplitudė gali labai svyruoti.

Papuošalų, juvelyrinių, bižuterijos ir panašių dirbinių gamyba. Šios veiklos priskiriamos amatų sričiai. Tai vienietinė rankų darbo produkcija, visiškai priešinga serijinei gamyba pagrįstam industrinės ekonomikos modeliui. Skirtingi šių veiklų produkcijos kaštai nulėmė ir labai skirtingas subsidijas. Papuošalų, juvelyrinių ir panašių dirbinių gamyba gavo didžiausią KKI bloke 103 tūkst. Eur kompensaciją. Bižuterijos ir panašių dirbinių gamybai pagal 7 paraiškas skirta tik 6,8 tūkst. Eur parama.

Knygų, žurnalų ir periodinių leidinių, kita leidyba. Kultūros tarybos atliktame COVID-19 pandemijos poveikio knygų leidybai Lietuvoje 2020 m. pirmojoje pusėje tyrime nurodoma, jog Lietuvos leidėjų asociacija 2020 m. vienijo 47 narius. Lietuvoje kartu su mažų ir vidutinių leidėjų asociacijos nariais ir nepriklausomais leidėjais veikia apie 80 aktyvių leidėjų. Ketvirtadalis gauna daugiau nei 50 proc. pajamų iš pardavimo internetu, du trečdaliai gauna nacionalines subsidijas. **Dviem trečdaliams jos sudaro daugiau kaip 20 proc. pajamų.** Taip pat nurodoma, jog karantino metu **mažesni leidėjai akivaizdžiai lengviau prisitaikys nei vidutiniai.** Šiems dėl didesnio darbuotojų skaičiaus išauga sąnaudų³. Leidybos įmonių, gavusių paramą, duomenų analizė rodo, jog patvirtintų paraiškų skaičius ir sumos nedidelės.

Daugiausia subsidijų gavo **knygų leidyba**, 31 įmonė pasidalijo 27 tūkst. eurų. Žurnalų ir periodinių leidinių leidyba remta mažiau: 5 įmonės pasidalijo 7784 Eur. Kitos 5 leidyba besiverčiančios įmonės pasidalino dar 18 tūkst. eurų.

Verta paminėti, jog leidybos sektorius, reaguodamas į karantiną, prekybinę veiklą stengėsi perkelti į **internetines parduotuves**. Čia pardavimai augo apie 120 proc., o per visus 2020 m. – **83 proc.**, palyginti su 2019 metais. Šis žingsnis neabejotinai padėjo amortizuoti pajamų praradimą dėl karantino.

Architektūra ir specializuotas projektavimas. Abu sektoriai sudėtingi, ir jų veiklos ekonominiai rezultatai reikalauja išsamesnės analizės. Viena vertus, Statistikos departamento paskelbti 2020 m. įmonių finansiniai duomenys rodo, jog architektūros ir inžinerijos veiklos sektorius sugeneravo **501 mln. Eur pajamų**, t. y. **15,2 proc. daugiau**, nei 2019 m., taigi pajamos per pandemiją išaugo. Kita vertus, sektoriaus grynasis pelnas gerokai krito – **90,8 proc.**, nuo 9 mln. 2019 m. iki 0,8 mln. Eur 2020 metais. Tokį ryškų faktinių pajamų ir pelno atotrūkį tegalima paaiškinti prielaida, jog dar labiau nei pajamos pandemijos metais išaugo sektoriaus išlaidos: darbuotojų atlyginimai, grąžinamų paskolų įmokos, medžiagų kainos, patalpų nuomos išlaidos. Analizuodami Vyriausybės numatytos subsidijavimo programos pirmo etapo duomenis, galime spręsti, jog bendra abiejų veiklų gauta **115 tūkst. Eur** parama, atsižvelgiant į sektoriaus milijonines pajamas, nėra didelė.

Vis dėlto reikia atkreipti dėmesį, jog pagal **41,6 proc.** architektūros sektoriaus patvirtintų paraiškų skirta ne didesnė nei 1000 Eur parama. Specializuotų projektavimų sektoriuje tokių paraiškų buvo **44 proc.** Beveik pusė subsidijomis pasinaudojusių šia veikla besiverčiančių įmonių yra smulkios, jos ir iki karantino uždirbo mažas pajamas; tai daugiausiai skirtinguose Lietuvos regionuose įsteigtos įmonės. 2020 metais architektūros ir inžinerijos sektorius uždirbo **501 mln. Eur** pajamų, o bendra KKI architektūros ir specializuoto projektavimo veiklų subsidijų suma, atmetus minimalias išmokas, sudarė **101 tūkst. Eur**, galima daryti prielaidą, jog šie sektoriai karantiną išgyveno gana gerai, nors grynasis pelnas ir labai sumažėjo.

³ Kačerauskas, T. (2014). *Kūrybos ekonomikos sektoriai: kūrybinių industrijų sąrašų lyginamoji analizė*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2014~1583162661165/J.04~2014~1583162661165.pdf>

Aptartoms KKI veikloms karantino ribojimai pirmiausia reiškė, jog įmonėms teko prisitaikyti prie naujų rinkos sąlygų. Įmonės, užsiimančios knygomis ir kitais leidiniais, produkciją bandė realizuoti internetinėje erdvėje. Architektūros ir projektavimo įmonės sėkmingai vykdė verslą, nors grynąjį pelną ir neuždirbo. Pajamos labiausiai priklausė nuo bendros ekonominės situacijos Lietuvoje bei konkrečių įmonių gebėjimo realizuoti savo produkciją. Blokui suteikta subsidijų: patvirtintos 168 paraiškų, skirta 336 tūkst. Eur paramos. Dizaino, projektavimo, leidybos įmonės iš visų trijų KKI blokų teikė mažiausiai paraiškų ir gavo mažiausiai subsidijų. Darytina išvada, jog šioms sritims dėl veiklų specifikos išgyventi ekonominius sunkumus sekėsi gana gerai.

4. Kitos KKI veiklos: turizmas, švietimas

Statistikos departamento paskelbti 2020 m. kovo – lapkričio įmonių finansiniai duomenys rodo, jog net **ketvirtadalis** mėnė, pramogine ir poilsio organizavimo veikla užsiimančių įmonių **negavo jokių pajamų**. Labiausiai nukentėjo smulkios įmonės, 2019 m. deklaravusios iki 10 tūkst. Eur pajamų. Per devynis mėnesius jokių pajamų nedeklaravo 35 proc. smulkių įmonių. Šie rodikliai neabejotinai padarė įtaką ir KKI turizmo sektoriaus veikloms.

Ekskursijų organizatorių veikla. Dėl socialinių kontaktų ribojimo kelionių agentūrų, ekskursijų organizatorių ir panašių verslų pajamos 2020 m. krito net 75 proc., 2019 m. šių įmonių pelnas neatskaičius mokesčių buvo 15,1 mln. Eur, o 2020 m. jos **patyrė 21,2 mln. Eur nuostolių. Vienos iš labiausiai nukentėjusių įmonių – besiverčiančios ekskursijų organizavimu po lankytinus objektus Lietuvoje.**

- Didžioji subsidijų dalis teko Vilniui. 24 įmonėms – 64 tūkst. Eur.
- Kaune vos 6 įmonės gavo 53 tūkst. Eur – sumą, beveik prilygstančią Vilniui.

Galbūt Kauno ekskursijų organizavimo sektoriuje **nėra tokios konkurencijos kaip Vilniuje**, todėl Kaune įsitvirtinusios įmonės per karantiną patyrė didelius nuostolius, tad gavo didesnes kompensacijas.

Kultūrinis švietimas. Šios srities veiklos dėl karantino taip pat buvo sustabdytos. Subsidijų paskirstymas savivaldybėms kaip ir daugelio kitų KKI veiklų atveju, rodo atotrūkį tarp Vilniaus ir likusios Lietuvos.

Taip pat apie kultūrinį švietimą pastebėtina:

- Iš 85 tūkst. Eur, skirtų sektoriui, 28 Vilniaus įmonėms teko 65 proc.
- Klaipėdoje 7 įmonės gavo 4816 Eur, Kaune 6 – 3272 Eur.
- Kitose Lietuvos savivaldybėse vidutiniškai pateikta po 1–2 paraiškas, o skirtos išmokos – minimalios.

Pateiktų paraiškų apžvalga rodo, jog kultūrinio švietimo įmonės ypač neproporcingai pasiskirsčiusios tarp Vilniaus ir kitų apskričių, regionuose šia veikla užsiimančių įmonių beveik nėra. Patvirtintos subsidijos atskleidžia, jog net Kaune ir Klaipėdoje tokia veikla vystoma vangiai.

2022 metų Statistikos departamento pateikti Lietuvos įmonių pelno duomenys rodo, jog **kelionių agentūros, ekskursijų organizatoriai yra vieni labiausiai nukentėjusių** (labiau nukentėjo tik besiverčiantieji apgyvendinimo veikla – 562,2 proc.) ir, lyginant su 2019 m., patyrė 21,2 mln. Eur (-240,3 proc.) nuostolių. Ekskursijų organizavimas priklauso šiam sektoriui, todėl Vyriausybės numatyta priemonė dėl subsidijų nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms ypač aktuali.

- Ekskursijas organizuojančios įmonės iš viso gavo **127 tūkst. Eur** subsidijų, o tai yra ketvirta pagal dydį suma, skirta konkrečiai KKI veiklai. Daug paramos skirta ir reklamos agentūroms (227 tūkst. Eur), kompiuterių programavimui (198 tūkst. Eur), scenos kūrimams (134 tūkst. Eur). Iš minėtų KKI tik scenos kūrėjai ir ekskursijų organizatoriai dėl karantino turėjo visiškai nutraukti darbą.
- Iš ekskursijų organizatorių daugiausiai paramos gavo dirbantieji Vilniuje ir Kaune. Tik šešios Kauno įmonės teikė paraišką. Tikėtina, Kaune šia veikla besiverčiančių įmonių konkurencija nedidelė ir rinkoje dominuoja tik keletas įsitvirtinusių dalyvių.
- Vertinant labai sunkią turizmo sektoriaus situaciją, ekskursijų organizatoriams skirta parama nedidelė.

5. Apibendrinimas; akcentai, į ką atkreipti dėmesį

Skiriant subsidijas nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms visos jos traktuojamos vienodai. KKI veiklos labai skirtingos, tad kūrybinės industrijos dėl subsidijų **konkuruoja ne tik su kitais ekonomikos sektoriais, bet ir tarpusavyje.**

- KKI sektoriuje daugiausiai paraiškų – 306 (46 proc.) – teikė ir didžiausias subsidijas – 812 721 Eur (**53,8 proc.**) gavo audiovizualinės medijos. Dizaino, projektavimo, leidybos bei kitos KKI veiklos pasiskirstė apylygiai – 168 (25,4 proc.) pareiškėjai gavo 336 606 Eur (**22,2 proc.**) paramos bei atitinkamai 189 (28,6 proc.) pareiškėjai 360 468 Eur (**23,8 proc.**).
- Iš viso KKI sektoriui skirta 558 tūkst. Eur **subsidijų. 37 proc. šių lėšų įmonėms išdalinta ne daugiau nei po 1000 eurų.** Šių KKI įmonių pajamos pagal 2019 m. sumokėtą GPM neviršijo arba viršijo labai nedaug 2000 eurų. **Daugiau nei trečdalis KKI sektoriaus dalyvių, pateikusių paraišką, priklausė gaunantiems mažiausias pajamas, kartu ir mažiausiai subsidijų. Tai atskleidžia ir gana trapią viso KKI sektoriaus padėtį.**
- Karantino ribojimai ne visas KKI sritis paveikė vienodai. 2020 metais įmonių, kurioms nereikėjo riboti fizinio kontakto, pajamos net išaugo. Lyginant su 2019 m., architektūros ir inžinerijos pajamos išaugo **15,2 proc.**, o reklamos ir rinkos

tyrimų sektoriaus – **7,2 proc.** Abu šie KKI sektoriai aktyviai teikė subsidijavimo programos paraiškas, o reklamos agentūroms skirta daugiausia subsidijų iš visų KKI sektorių – 227 tūkst. eurų.

- **KKI sektoriams, dėl karantino buvusiems priverstiems stabdyti veiklą, subsidijos buvo ypač reikalingos. Scenos kūrinių ir su tuo susijusių paslaugų įmonėms buvo numatyta išskirtinė teisė leisti teikti paraiškas – net jei valstybei priklauso iki 50 proc. įmonės akcijų. Tačiau pastebėtina, kad valstybė atsižvelgė tik į teatrų specifiką: kitos taip pat smarkiai (ar dar labiau) dėl karantino nukentėjusios KKI veiklos, kaip antai ekskursijų organizavimas, išskirtinio Vyriausybės dėmesio nesulaukė. Galbūt šiuo klausimu ateityje bus diskutuojama viešai. Pastebime, kad jau dabar žiniasklaidoje užsimenama, kad reikalavimai paraiškų teikėjams arbitralūs⁴.**
- 2020 m. Statistikos departamento duomenys apie Lietuvos įmonių pelną rodo, jog kelionių agentūros, ekskursijų organizatoriai yra **vieni labiausiai nukentėjusių**: lyginant su 2019 m., čia patirta 21,2 mln. Eur nuostolių. Turint omenyje tokią itin prastą viso sektoriaus padėtį, pastebėtina, kad ekskursijų organizavimas sulaukė 127 tūkst. Eur paramos – tai ketvirta pagal dydį konkrečiai KKI sričiai skirta suma, tačiau beveik dvigubai mažiau, nei skirta reklamos agentūrų veiklai – 227 tūkst. eurų.
- Taip pat pastebėtina, kad su scenos kūryba susijusios veiklos dažniausiai gavo didesnes nei minimalias subsidijas, vadinas, darytina išvada, kad jų nuostoliai buvo svarbūs palyginti su ikipandeminiais finansiniais rodikliais. Apskritai scenos kūryba iš esmės sutelkta didžiausiuose miestuose.

Pastebėtina, kad **dėl paramos visiškai nesikreipė šiomis veiklomis besiverčiančios įmonės:**

- kompiuterinių žaidimų leidybos – jos veiklą vykdė skaitmeninėje erdvėje ir orientavosi į užsienio rinkas, tad karantinas įtakos verslui neturėjo;
- naujienu agentūros – veiklą vykdė skaitmeninėje erdvėje, tad karantinas įtakos verslui neturėjo;
- meno įrenginių eksploatavimas – tikriausiai šios veiklos niekas nevykdė ir 2019 m., todėl nebuvo kreiptasi subsidijų;
- bibliotekos ir archyvai – jų biudžetai daugiau nei 50 proc. finansuojami valstybės ar savivaldybių, tad neturėjo teisės kreiptis subsidijų;
- dėl naujų audiovizualinės produkcijos sklaidos formų prarado aktualumą vaizdajuosčių ir kompaktinių diskų nuoma.

Suteiktos subsidijos nuo COVID-19 nukentėjusioms įmonėms rodo, jog KKI blokai, sėkmingai pasinaudoję subsidijų programa, **nebūtinai labiausiai nukentėję**, o konkrečios KKI veiklos, kurioms finansinė parama reikalingiausia, išskirtinio Vyriausybės dėmesio nesulaukė. **Didžiausia priešprieša matoma tarp audiovizualinės veiklos ir turizmo bei švietimo; galima daryti prielaidą, kad skirstant lėšas nebuvo naudojamosi (ji nebuvo atlikta) sektoriaus analize.**

Dėl analizės atskleistų įtampų ateityje galima vieša diskusija.

⁴ *Gidai šaukiasi pagalbos: dėl subsidijų skirstymo pridėta tiek saugiklių, kad kone visi neatitinkam reikalavimų* (2021). Prieiga per internetą: <https://tv.lrytas.lt/zinios/lietuvos-diena/2021/04/20/news/gidai-saukiasi-pagalbos-del-subsidiju-skirstymo-prideta-tiek-saugikliu-kad-kone-vi-si-neatitinkam-reikalavimu-19085547/>

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

Defoe, Daniel. *A Journal of the Plague Year*. Oxford: Oxford University Press, 2010 [1722].

Guidelines for Parliamentary Research Services. Inter-Parliamentary Union (IPU) and the International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), 2015. Prieiga per internetą: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/1177/1/guidelines-for-parliamentary-research-services-en.pdf>

IFLAPARL Ethics Checklists. *IFLAPARL Working Group on Ethics - Revised Post-Conference*, Version 2b / 16 February 2020. Prieiga per internetą: https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/services-for-parliaments/publications/ethics_checklists_complete_final_version_2b.pdf

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos metodinių darbų kūrimo ir vertinimo aprašas / parengė Rasa Januševičienė, Magnus Tomas Kėvišas, Ilona Strumickienė, Andrius Vaišnys, Dainius Vaitiekūnas (darbo grupės vadovas), Viktorija Vaitkevičiūtė-Verbickienė. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2021. Prieiga per internetą: <https://journals.lnb.lt/metodologijos-paskyra/article/view/696/aprasas>

Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymo pakeitimo įstatymas. Lietuvos Respublikos Seimas, 2004 m. liepos 15 d. įstatymas Nr. IX-2378. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.238641>

Kėvišas, Magnus Tomas. The Functioning of Parliamentary Libraries and the Principle of the Separation of Powers. *Aktualu rytoj / Relevant Tomorrow*, 2021, t. 1, Nr. 19, p. 269–295. DOI: <https://doi.org/10.51740/RT.1.19.6>

Torres, Patricio Aranda. Parliamentary Library and Information Services as Instruments for Democratic Development. *65th IFLA Council and General Conference*. Bangkok, Thailand, August 20 – August 28, 1999. Prieiga per internetą: <https://origin-archive.ifla.org/IV/ifla65/papers/070-101e.htm>

Watt, Iain. Members Use of Information and Changing Visions of the Parliamentary Library. *Library Trends*, 2010, Vol. 58, No. 4, p. 434–458. DOI: <https://doi.org/10.1353/lib.2010.0004>

Analitinės viešųjų šaltinių apžvalgos metodika / Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ; specialieji redaktoriai Magnus Tomas Kėvišas, Ernesta Keinienė, sudarytojai-darbo grupė Aušra Brazinskaitė, Andrius Bubnys, Magnus Tomas Kėvišas, Irmina Matonytė (vadovė), Violeta Nedzveckienė. – Vilnius : Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2023 – 51 p.

ISBN 978-609-405-237-8 (skaitmeninis PDF) = Analitinės viešųjų šaltinių apžvalgos metodika (*Online*)

DOI: <https://doi.org/10.51740/mp.58>

Šioje į parlamentą orientuotos analitinės viešųjų šaltinių apžvalgos metodikoje išryškinama žanro specifika atribojant tokias apžvalgas nuo kitų, susijusių, tačiau netapačių žanrų. Apibrėžiami tokiam darbui keliami reikalavimai. Detalizuojamos rengimo procedūros. Metodika papildoma Nacionalinės bibliotekos Informacijos politikos ir analitikos skyriaus produkcijos žanrų suvestine, analitinės apžvalgos kokybės kriterijų sąrašu, maketo šablonu ir trimis pavyzdžiais.